

CERCETĂRI ARHEOLOGICE PREVENTIVE LA BALOMIRU DE CÂMP (JUD. ALBA)

EMIL DUMITRAȘCU, ALEXANDRU RAȚIU, ALEXANDRA DOLEA

PREVENTIVE ARCHAEOLOGICAL RESEARCH AT BALOMIRU DE CÂMP (ALBA COUNTY)

The archaeological research at Balomiru de Câmp (Șibot commune, Alba County) was undertaken in the framework of *Autostrada* National Research Project and was carried out in April–May 2012. The archaeological excavations led to the discovery of 13 archaeological complexes: a Roman building and its debris, 8 dwellings and 2 kilns from the Early Medieval period.

The Roman building represents an annex of a rural *Villa* type complex from the 2nd–3rd c. Due to intensive agricultural works and natural phenomena, the only preserved part of the building is the foundation. Out of the numerous findings discovered in the building's context we can mention a stamped ceramic lamp (FAVOR / F) and two tile fragments bearing the stamp of a local manufacturer (L S).

The medieval dwellings belong to a settlement from the 11th–13th c.; the structure's size cannot be accurately determined at this point of the investigations. The artefacts found in the dwellings are similar to other finds of early medieval period made along the Mureș Valley. Among them we can mention a large quantity of pottery (such as ceramic cauldrons, cooking pots and pot lids along with metal artefacts (an iron spur, an arrowhead, a spearhead etc.))

A particular feature of the site is represented by the wide spread network of modern draining ditches covering an important area of the investigation area, which overlap or cut in some cases the archaeological complexes making their stratigraphy difficult to interpret.

KEYWORDS: preventive archaeology, early medieval dwellings, the Mureș Valley, Early Medieval pottery

CUVINTE CHEIE: arheologie preventivă, locuințe medievale timpurii, Valea Mureșului, ceramică medievală timpurie

CONSIDERAȚII GENERALE

Cercetările arheologice de la Balomiru de Câmp (com. Șibot, jud. Alba) au fost efectuate în cadrul Proiectului Național de Cercetare „Autostrada”¹. Evaluarea teoretică a urmărit realizarea unei documentări de arhivă, cât mai complete, asupra diverselor categorii de surse istorico-arheologice (texte, fotografii, hărți, schițe etc.) și a referințelor bibliografice relevante, dar și a celor aerofotografice de arhivă, precum și realizarea unor observații directe pe teren (în perimetrul vizat) pentru identificarea zonelor susceptibile să conțină vestigii arheologice, având în vedere semnalările anterioare.

Cercetările arheologice cu caracter preventiv, efectuate în primăvara anului 2012, în perioada martie–mai, au confirmat potențialul arheologic, semnalat anterior, fiind identificate și cercetate exhaustiv 13 complexe arheologice: o clădire din epoca romană, opt locuințe medievale, două cuptoare de exterior și două șanțuri moderne².

¹ În urma solicitării firmei STRABAG S.R.L. adresate Muzeului Național de Istorie a României, între cele două părți s-a încheiat un contract de prestări servicii în vederea efectuării cercetărilor arheologice preventive pe traseul viitoarei autostrăzi A1 Orăștie–Sibiu, Lot 1 Orăștie–Sebeș (km 0 → km 24+100), în scopul întocmirii documentațiilor necesare derulării procedurii de descărcare de sarcină arheologică, în conformitate cu cerințele legale aplicabile. (PI. I/2).

² Cercetările au fost întreprinse de către o echipă a MNIR, în baza autorizației nr. 36/12.03.2012 eliberată de MCPN–DPC. Cercetarea s-a desfășurat între km 11+300 și km 11+370 ai viitoarei autostrăzi A1 Orăștie–Sibiu, tronson Orăștie–Sebeș; vezi CCA 2013, 212–238, nr. 115, 116, 131–139.

Obiectivele campaniei de cercetare arheologică preventivă în teren au constat în identificarea distribuției spațiale, a elementele constitutive a tuturor vestigiilor, cât și recuperarea tuturor artefactelor și ecofactelor descoperite, date fiind caracteristicile structurilor de habitat identificate (**Pl. II**).

În cele ce urmează vom prezenta rezultatele cercetării arheologice preventive efectuate în perimetrul sus-menționat realizate de către o echipă de arheologi din cadrul Muzeului Național de Istorie a României (MNIR) și al Muzeului Civilizației Dacice și Romane (MCDR).

CADRUL FIZICO-GEOGRAFIC

Localitatea Balomiru de Câmp este situată în lunca râului Mureș³. Începând din zona orașului Sebeș, situat la 17 km est de Balomiru de Câmp, Mureșul pierde contactul cu Podișul Transilvaniei, traversând o zonă, mărginită la nord de Munții Apuseni, iar la sud de Munții Sebeșului formând un culoar relativ îngust și o luncă. Acest culoar este o parte a așa numitului „canal al Mureșului”, vechi braț de mare, care făcea legătura între bazinul panonic și cel transilvan⁴. În dreptul localității Balomiru de Câmp, râul Mureșul formează trei meandre în formă „de ac de păr”.

Pentru zona de referință, solul poate varia de la cel de mlaștină (mâl argilos) acoperit, după anotimp, de apă în cantitate mai mare sau mai mică, la cel de lăcoviște (foarte bogat în substanțe organice), sau la cel aluvionar fin (mâl), constituit din pături suprapuse și îngroșat, după fiecare revărsare de apă, de nisipuri, pietrișuri, bolovănișuri ori îngrămădiri de blocuri colțuroase, în funcție de treapta de relief în chestiune. Date fiind aceste caractere structurale compoziția chimică a solului poate avea un conținut diferit de calcar, argilă, silice, materii organice, săruri⁵.

Din punct de vedere administrativ, situl se află în limitele localității Balomiru de Câmp, comuna Șibot, fiind situat la 0,50 km SE față de sat și aproximativ 190 m S de DN 7 Sibiu – Deva, la poalele unui promontoriu cu o diferență de nivel de circa 40 m (**Pl. I/2**). La V de sit, la o distanță de circa 200 m curge Pârâul Sărății, utilizat ca reper pentru numele punctului de cercetare arheologică, iar la aproximativ 1 km N curge râul Mureș. În partea de SE se află o mlaștină (cu o suprafață de circa 1600 mp) creată în jurul unui heleșteu, fapt ce contribuie la irigarea excesivă a zonei.

SCURT ISTORIC AL CERCETĂRIILOR DIN ZONA DE REFERINȚĂ

Lunca Mureșului este o zonă foarte bogată în descoperiri arheologice care se încadrează majorității epocilor istorice. Cercetările prilejuite de construcția autostrăzii în zona dintre localitățile Sebeș și Orăștie au scos la iveală noi situri arheologice care au îmbogățit considerabil cunoașterea istoriei locale⁶.

Studiul hărților vechi⁷, în special a celor iosefine (1769–1773) și francisco-iosefine (1806–1869) este de asemenea relevant pentru cunoașterea aspectelor legate de amenajarea terenurilor din zonă în secolele XVIII–XIX, dar și pentru localizarea unor obiective arheologice cu toponimie schimbată. Pornind de la toate aceste date, am putut face observații privind și rețeaua de drumuri și rute comerciale din zonă, informație relevantă în studiul analitic al descoperirilor arheologice.

În zona localității Șibot, erau semnalate, până în anul 2012, două stațiuni arheologice: o așezare aparținând culturii Coțofeni (3500–2500 a. Chr.) și elemente constructive din perioada romană

³ Orghidan 1969, 112

⁴ Orghidan 1969, 122

⁵ Mihăilescu 1969, 236–237

⁶ CCA 2013, 212–238, nr. 115, 116, 131–139

⁷ Pentru studiul cartografic am folosit platforma open-source www.lazarus.elte.hu care conține hărți vechi geo-referențiate pentru întregul spațiu austro-ungar; hărțile pentru zona de referință se găsesc la link-ul <http://lazarus.elte.hu/hun/digkonyv/topo/200e/41-46.jpg>

(cărămizi și țigle) localizate la ramificarea drumului de la gara Șibot spre satul Vinerea⁸. În cadrul campaniei de cercetări arheologice din cadrul aceluiași Proiect Național de Cercetare „Autostrada” au fost identificate și cercetate exhaustiv o așezare rurală cu necropolă și cartier meșteșugăresc⁹ (la 1 km V de sit), dar și o importantă așezare medievală¹⁰.

Pe teritoriul localității Balomiru de Câmp este indicată și existența unei așezări neolitice¹¹ (cultura Starčevo-Criș, aproximativ mileniul VII a. Chr.). De asemenea, în arealul satului Balomiru de Câmp au fost identificate structuri de habitat aparținând culturii Coțofeni¹². Listei descoperirilor din jurul localității Balomiru de Câmp se adaugă și câteva descoperiri datând din epoca bronzului¹³ și din prima epocă a fierului, culturile Gáva (secolele XIII–IX a. Chr.) și Basarabi (secolele IX–VII a. Chr.)¹⁴.

Pentru epoca romană s-au descoperit fragmente ceramice sporadice și materiale de construcție¹⁵. În vatra actuală de locuire a satului au fost identificate fragmente ceramice aparținând epocii arpadiene¹⁶ (secolele XI–XII).

CONSIDERAȚII DE ORDIN METODOLOGIC

Având în vedere natura și caracteristicile sitului, metodologia de lucru a fost adaptată și structurată prin trei etape: documentarea și studiul istoric (evaluare teoretică), evaluarea de teren (diagnostic arheologic) și cercetarea arheologică propriu-zisă (săpătură arheologică preventivă).

Echipa de cercetare în teren, coordonată de dr. Adela Bâltâc în calitate de responsabil științific, a fost alcătuită din patru arheologi¹⁷, din cadrul MNIR, respectiv ai MCDR.

Cercetarea arheologică a început prin trasarea a opt secțiuni (cu lățimea de 2,2 m și lungimi variind între 6 și 27 m, care au avut scopul de a delimita situl în partea sa de SV. În momentul în care s-a observat o concentrare a descoperirilor de material arheologic s-a decis deschiderea unei unități de cercetare în suprafață (S 010), concomitent cu trasarea unei secțiuni magistrale cu o lungime de 93 m (S 009).

Analiza situației stratigrafice din ce-a de-a doua secțiune de sondaj (S 014) a dus la deschiderea unor noi secțiuni de sondaj, orientate NE–SV, pentru a delimita situl și în partea sa de NE. Astfel, a fost posibilă delimitarea zonei cu vestigii arheologice între km 11+350 și 11+410, zonă investigată prin deschiderea unor unități de cercetare în suprafață. În funcție de situațiile înregistrate s-a optat pentru decopertare cu mijloace mecanice (excavator cu cupă de taluz, cu lățimea de 2,20 m), pentru identificarea și săparea complexelor, s-a recurs exclusiv la săpătura manuală.

În ceea ce privește modalitatea de înregistrare a informațiilor, au fost folosite metode descriptive uzuale în arheologie, respectiv însemnările de teren (carnet de săpătură, desene, fotografii, măsurători altimetrice și topografice etc.). Înregistrarea grafică s-a constituit, atât din desene tehnice de planuri și profile arheologice, cât și din fotografii realizate în format digital. Înregistrarea stratigrafiei verticale s-a realizat contextual.

⁸ Moga, Ciugudean 1995, 180–181, nr. 179; în același repertoriu sunt semnalate și descoperiri sporadice, respectiv fragmente ceramice aparținând culturilor Coțofeni, Wietenberg, monede romane sau ceramică din perioada medievală.

⁹ CCA 2013, 230–231, nr. 137

¹⁰ CCA 2013, 229, nr. 136

¹¹ Popa 2011, 46; descoperire situată la circa 1 km nord de situl cercetat de noi, în punctul „Gura Văii Cioarei”.

¹² În punctele „După Sat”, „Gura Văii Cioarei”, „Satu Vechi” și „Sătești”, vezi Popa 2011, 99.

¹³ În punctele „Gura Văii Cioarei”, „Sătești”, „După Sat”, „Cimitirul Ortodox”, ultimele trei aducând informații despre cultura Wietenberg, vezi Popa 2011, 154, 169, 221.

¹⁴ În punctele „După Sat” și „Satu vechi”, vezi Popa 2011, 266.

¹⁵ În punctele „Băltoci”, „După Sat”, „Gura Văii Cioarei” și „Sătești”, vezi Popa 2011, 353.

¹⁶ Popa 2011, 404, 406

¹⁷ Colectivul de cercetare a fost format din dr. Adela Bâltâc – responsabil, Alexandra Dolea, Emil Dumitrașcu, dr. Alexandru Rațiu (MNIR), dr. Gică Băeștean (MCDR Deva).

STRATIGRAFIA GENERALĂ A SITULUI

Pentru a avea o imagine cât mai sugestivă asupra stratigrafiei generale a sitului de la Balomiru de Câmp strategia inițială de cercetare a presupus trasarea unor secțiuni magistrale de-a lungul axului autostrăzii, completate cu un profil perpendicular, în zona cu concentrare maximă a descoperirilor arheologice. Astfel, la nivel general, a fost stabilită următoarea succesiune stratigrafică, de sus în jos (**Pl. VIII**):

1) Nivel de sedimente de culoare cafenie, afânate, cu resturi vegetale și fragmente ceramice antrenate reprezentând stratul de arătură contemporană, situat de la nivelul actual de călcare (0) până la cota de $-0,30$ m;

2) Nivel de sedimente de culoare neagră friabile, cu mult material tegular și fragmente ceramice în compoziție, de la cota de $-0,30$ m până la $-0,65/0,70$ m;

3) Nivel de sedimente brun, lutos, fără urme de intervenție antropică, de la cota de $-0,70$ m sondat până la cota de $-1,10$ m;

4) Lentile de pietriș aluvionar; acestea apar în poziții diferite în compoziția nivelului 2.

În cadrul etapei de cercetare arheologică preventivă stratigrafia verticală a sitului, și implicit complexele identificate, s-a făcut contextual și anume au fost definite următoarele contexte arheologice:

Context 1 – nivelul vegetal actual, de culoare brun cenușiu închis (negru), cu textură siltică (prăfoasă) nisipoasă, structură agregată datorată bioturbației faunei, grad de compactare scăzut, frecvente rădăcini actuale și urme de rădăcini, permeabil, cu foarte puține materiale contemporane remaniate, rar și materiale arheologice, în special fragmente tegulare, cu o depunere de $0,30$ m;

Context 2 – nivel antropic, discontinuu, sediment de culoare cenușiu mediu, textură siltică nisipoasă, structură granulară, omogen, compact, conține fragmente ceramice de mici dimensiuni, oase, pigmenți de cărbune, fragmente tegulare în poziție secundară, cu o depunere de $0,45$ m;

Context 3 – sediment de culoare neagră-cenușie, textură siltică nisipoasă, structură granulară, relativ eterogenă, constituind umplutura complexelor arheologice din perioadă romană, cu o depunere de $0,25-0,50$ m;

Context 4 – sediment de culoare neagră-cenușie, textură siltică nisipoasă, structură granulară, relativ eterogenă, constituind umplutura complexelor arheologice de perioadă medievală, conține fragmente ceramice, oase, pigmenți de cărbune, fragmente de vatră, cu o depunere de $0,55-0,80$ m;

Context 5 – sediment de culoare neagră-cenușie, structură granulară, relativ eterogenă, constituind umplutura complexelor arheologice de perioadă modernă (șanțurile de desecare), conține fragmente ceramice, oase, fragmente de țigle romane, sticlă contemporană, cu o depunere de $0,20-0,60$ m;

Context 6 – strat de argilă, de culoare galbenă, compact, omogen, permeabil, ce conține carbonați, ce aparține bazei terasei. Acesta reprezintă nivelul nominalizat de arheologi cu titulatura de steril arheologic, cu o depunere de $0,30$ m;

Context 7 – nivelul steril, sediment de culoare alb-gălbui, siltic, friabil, conține carbonați și este echivalent din punct de vedere arheologic contextului nr. 3, stratigrafic fiind situat sub acesta, cu o depunere de $0,20$ m.

Clădirea din epoca romană apare în anumite porțiuni încă din contextul 1, cel vegetal, fapt ce a generat atenție sporită în acele zone. Lucrările agricole intense desfășurate în perimetrul cercetat chiar până în toamna anului 2011 au distrus în bună măsură nivelul superior al clădirii din epoca romană (**Pl. V**). Nivelul de amenajare al clădirii, cercetat în contextul 2, este observabil atât în plan, cât și în profilul secțiunii magistrale S 009 (**Pl. VIII**).

Celelalte complexe sunt observabile doar din contextul 2, în care au fost amenajate, fiind săpate până în solul steril. Această situație stratigrafică este, de asemenea, observată foarte clar în profilul magistral (**Pl. VIII**).

Datorită fenomenelor geologice care au generat formarea văii Pârâul Sărății și a pantelor ce-l înconjoară, stratigrafia sitului a suferit anumite perturbații. Acest fenomen a fost documentat în secțiunile S 001–S 006, amplasate în extremitatea vestică a sitului, aproape de Pârâul Sărății.

SCURTĂ DESCRIERE A COMPLEXELOR ARHEOLOGICE

Descoperirile arheologice din cadrul sitului Balomiru de Câmp–Pârâul Sărății se încadrează în categoria complexelor de habitat rural, databile în două epoci distincte. Acestea au fost afectate de o rețea de canale de desecare, care suprapune și secționează majoritatea complexelor arheologice cercetate.

Primul context de locuire, din punct de vedere cronologic, este cel al clădirii romane (Cpl 3). Aceasta este construită din piatră legată cu pământ, dar nu oferă nici un indiciu referitor la funcționalitatea sa. Materialul roman colectat este relativ puțin, singurul element notabil de datare fiind materialul tegular, găsit din abundență (Pl. V).

Al doilea context de locuire este cel al locuințelor semi-îngropate, databile în epoca medievală timpurie. Acestea sunt dispuse în jurul clădirii romane, una dintre ele (Cpl 6) chiar suprapunând colțul de nord-est al acesteia (Pl. IX). Locuințele semi-adâncite au fost încadrate tipologic pe baza formei și a elementelor constructive (cuptoare de interior și exterior), iar cronologic au fost încadrate pe baza materialului ceramic descoperit. Locuințele medievale par să fie grupate în jurul clădirii romane, din structura acesteia fiind folosite piatră și țigle pentru diverse amenajări interioare, în special pentru cuptoare.

Materialul arheologic descoperit în contextul locuințelor medievale este numeros, comparativ cu celelalte descoperiri din sit. Dintre acestea se remarcă prin număr fragmentele ceramice, nelipsind însă descoperiri de obiecte din metal, precum arme sau piese de echipament militar (Pl. XX).

Șanțurile de desecare au afectat atât clădirea romană, cât și locuințele medievale. Zona în care se află concentrate complexele arheologice în cadrul sitului este situată foarte aproape, la circa 70–100 m, de o mlaștină. Nivelul 2 din stratigrafia sitului cuprinde urme consistente de inundație, materialul arheologic de mici dimensiuni fiind răspândit în tot acest nivel într-un mod uniform. Totodată, apariția lentilelor din pietriș aluvionar, la diferite adâncimi și în diferite puncte, demonstrează clar o situație caracteristică pentru o zonă inundabilă. În acest context, prezența șanțurilor moderne menționate este pe deplin explicabilă. Orientarea generală a șanțurilor este NNE–SSV, cu mici variații. Materialul descoperit în umplutura acestor șanțuri variază de la materiale ceramice și de construcție romane la sticlă modernă sau contemporană.

Clădirea din epoca romană (Cpl 3) este constituită dintr-un zid perimetral din piatră de râu legată cu pământ, descoperit în elevație pe o singură asiză (Pl. IX). Aceasta a fost cercetată în trei unități de săpătură: S 009, S 010 și S 015. Clădirea are formă dreptunghiulară; se păstrează doar zidul perimetral, fără compartimentări, cu grosime caracteristică clădirilor din epoca romană (circa 0,70 m). Dimensiunile clădirii sunt de 20 × 11 m, iar orientarea acesteia este N–S.

Zidul perimetral este întrerupt în diferite porțiuni, motivele fiind multiple: o locuință semi-adâncită din secol al XII-lea (Cpl 6), o rețea de șanțuri moderne sau numeroasele lucrări agricole contemporane (Pl. IX). Tocmai din cauza acestor numeroase sincope în zidul clădirii, nu s-a putut documenta arheologic existența unei căi acces în interiorul acesteia.

În interiorul incintei formată de ziduri s-a descoperit un nivel compact și consistent de dărâmatură format din țigle de acoperiș, toate fragmentare și, pe alocuri, fragmente de bârne carbonizate natural. Acest nivel de dărâmatură al acoperișului clădirii se află la același nivel cu nivelul pe care a fost „zidită” asiza de pietre ce formează zidul perimetral. O eventuală podea nu a putut fi determinată arheologic, ci numai un nivel de pământ mai negru și mai dens a fost observat sub acoperișul prăbușit doar în interiorul zidului perimetral.

La cercetarea locuinței nr. 3 (Cpl 6), care secționează zidul de nord-est al clădirii, s-a putut observa faptul că nu există groapă de implantare a zidului, nici fundație. Astfel, se poate deduce că această unică asiză păstrată face parte dintr-un zid de susținere al unei suprastructuri din lemn, cu rol de fundație supraterană. Pentru spațiul interior al clădirii s-a observat lipsa oricărei compartimentări.

Stratigrafia clădirii este una foarte simplă, ilustrată elocvent și în profilul magistral al sitului (Pl. VIII). Amenajarea zidurilor și acoperișul prăbușit se află la interferența nivelului vegetal (contextul 1) cu nivelul de cultură (contextul 2) în care se află amenajată clădirea și în care sunt săpate

locuințele semi-adâncite. Între cele două niveluri se interpun pe alocuri lentile de pietriș aluvionar. De menționat că nivelul de cultură este compus dintr-un pământ negricios, posibil un nivel de băltire, anterior perioadei medievale.

Materialul arheologic descoperit în contextul clădirii este foarte sărac, compus în mare parte din fragmente tegulare, mici fragmente ceramice din epoca romană și din obiecte din fier, piroane și cuie (Pl. XX). Din analiza ceramicii rezultă apartenența acestuia la perioada romană, secolele II–III p. Chr. Materialul tegular este format doar din țigle și olane, dintre acestea menționăm două fragmente de țiglă șampilate cu ștampila L S (Pl. XIX/49–50).

O parte a materialului roman descoperit în cadrul sitului provine din șanțurile moderne care traversau clădirea sau din contextele aferente complexelor medievale. Prezența ceramicii romane în contextele medievale se datorează faptului că gropile locuințelor semi-adâncite au fost săpate în apropierea clădirii romane.

Dintre artefactele descoperite în contextul sau în imediata apropiere a clădirii menționăm: o amforă de masă/ulcior amforoidal fragmentar (nr. cat. 1), un fragment de bol/farfurie din ceramică fină (nr. cat. 4), fragmente din ulcioare, fragmente de oale de bucătărie și mai multe fragmente dintr-un vas de provizii de dimensiuni mari (nr. cat. 13, Pl. XV/13).

În afara fragmentelor de vase ceramice menționăm și un fragment dintr-un opaiț șampilat (Pl. XV/14). Din opaiț se păstrează doar rezervorul și o parte din bordură, iar din șampilă se poate citi, pe primul registru, FAVO(R), și litera F(*ecit*), pe registrul inferior. Literele A și V se află în ligatură, iar litera R este ilizibilă. Tipul opaițului nu se poate determina, dar tipul ștampei este cunoscut în literatura de specialitate ca aparținând unui producător local, probabil din *Pannonia*¹⁸.

Materialul tegular este specific perioadei din care face parte clădirea. Toate piesele descoperite sunt fragmentare și constituie părți din țigle de acoperiș. Între acestea s-au descoperit două fragmente cu ștampile, diferite, dar cu aceeași marcă: două litere, imprimate separat, respectiv L și S. Ștampila este imprimată adânc în pasta crudă, nu are chenar, iar literele au dimensiunile de $3,7 \times 1,7$ cm.

În așezarea și necropola de la Șibot¹⁹, cercetate în cadrul aceluiași proiect, s-au descoperit câteva analogii pentru aceste ștampile (Pl. I/2). De asemenea ștampilele de tip L S sunt semnalate în alte trei situri romane de pe valea Mureșului: la Deva, Alba Iulia (*Apulum*) și Micia²⁰. O altă descoperire este semnalată la Cârjiți (mun. Deva), dar ștampila apare sub forma I S, considerată a fi o variantă a aceleiași ștampile²¹. După toate probabilitățile ștampila se referă la o marcă de producător civil, iar literele sunt inițiale pentru *nomen gentile* (*Laberius*, *Laertius*, *Lucius* etc.) și un *cognomen* (*Sabinus*, *Saturninus*, *Silvanus* etc.)²². Proveniența materialului este greu de precizat, unii autori oferă ca soluție *figlina* de la Micia²³, pe când alții înclină spre centrul urban și militar de la *Apulum*²⁴. Având în vedere lipsa de argumente solide ale autorilor citați, dar și aria de răspândire a ștampei, se pot lua în considerare ambele teorii privind proveniența fără a exclude existența unui centru de producție necercetat încă.

Funcționalitatea clădirii de epoca romană este incertă. Totuși, în această privință, probabil că se pot elimina ipotezele de locuire, spațiul interior al clădirii, dar și forma și dimensiunile acesteia, fiind improprie și atipice unei funcționalități de acest fel. Luând în considerație cercetările făcute în cazul analogiilor prezentate, putem presupune existența la Balomiru de Câmp–Pârâul Sărății a unei anexe ce a aparținut probabil unui complex rural de tip *villa*. Supoziția e susținută și de periegeza în afara zonei cercetate la circa 30–40 de metri N de clădire, unde s-au descoperit numeroase fragmente tegulare, ceramică romană și piatră de râu folosită la construcții.

Analogii pentru acest tip de construcție s-au descoperit în *Dacia Superior* în conexiune cu complexe de tip *villa*. Cea mai apropiată analogie este cea de la Ciomăfaia²⁵, unde chiar dacă

¹⁸ Loeschke 1919, 296; Alicu 1994, 20

¹⁹ Informație pentru care îi mulțumim, și pe această cale, colegei dr. Adela Băltăc.

²⁰ IDR III/3, 202, Ia–Ic

²¹ IDR III/3, 43. Nu există fotografii sau desene ale ștampei, se menționează însă că litera I este greu lizibilă, deci ar putea fi de fapt litera L.

²² IDR III/3, 202

²³ Floca et alii 1974, 111

²⁴ Branga 1980, 145–146, fig. 85–86

²⁵ Mitrofan 1973, 133–135, fig. 4

dimensiunile sunt mai mici, proporțiile și forma clădirii sunt foarte asemănătoare. Mai amintim în același sens descoperirile de la Apahida²⁶ (jud. Cluj), Hobița-Grădiște²⁷ (jud. Hunedoara) sau cele două descoperiri de la Apoldu de Sus, din punctele Curtea Velii²⁸ și Levejoare²⁹. În toate aceste cazuri clădirea mare, nepartajată, a fost considerată fie grajd/hambar, fie o curte îngrădită (în cazurile unde nu s-a descoperit acoperișul prăbușit în interiorul clădirii).

Descoperirea clădirii din epoca romană de la Balomiru de Câmp se situează firesc în peisajul urbanistic și rural al Daciei romane. În apropierea clădirii a fost, de-a lungul timpului, semnalat și cercetat un important drum roman³⁰. Valea Mureșului și drumul construit aici de romani, probabil în timpul împăratului Traian, a constituit principala cale de acces spre *Pannonia* dinspre provincia *Dacia*. De la *Apulum* spre vest pornește, pe malul drept al Mureșului, un drum care se bifurcă³¹ imediat după castrul de la Cigmău (*Germisara*?). O arteră merge spre capitala provinciei, *Ulpia Traiana* și ajunge la Dunăre la *Aque*, iar o a doua arteră se îndreaptă spre *Pannonia* prin *Micia* – *Vețel*³². În cadrul așezării rurale de la Șibot – „În Obrej”³³ s-a cercetat, printre altele, și o porțiune dintr-un drum roman de piatră care era orientat aproximativ E–V și trecea foarte probabil la mică distanță de clădirea romană de la Balomiru de Câmp. Desigur, acest drum se află pe malul drept al Mureșului, dar nu este exclus ca rețeaua de drumuri din perioada antică să fi acoperit ambele laturi ale acestui râu.

Clădirea romană de la Balomiru de Câmp este situată în proximitatea acestui drum, la jumătatea distanței dintre *Apulum* și Cigmău. Cum am menționat anterior, la circa 1 km în aval de sit s-a descoperit o așezare rurală importantă din epoca romană (Pl. I/2). În aceste condiții putem concluziona că descoperirea de epocă romană de la Balomiru de Câmp face parte, cel mai probabil, dintr-o așezare rurală de tip *villa*. Aceasta ar fi fost amplasată (cum era și firesc) în apropierea unui drum și a unei așezări, așa cum sfătuiau și agronomii romani³⁴.

Complexele din epoca medievală cuprinde opt locuințe (dintre care trei distruse) și două cuptorare de tip „gospodăresc”, de exterior. Faptul că aceste complexe aveau instalație de combustie, dar și forma, în general rectangulară, și dimensiunile destul de mari au condus la concluzia că avem de a face cu locuințe³⁵. Din cauza faptului că partea superioară a acestora a fost distrusă de lucrările agricole sau de amenajările contemporane, nu au fost identificate intrările în incinte, situație întâlnită și în alte așezări medievale³⁶. Nu a fost surprinsă o relație stratigrafică a cuptorului țărănesc și locuințele semi-adâncite, dar materialul ceramic descoperit în contextul acestuia îl situează cronologic în aceeași perioadă.

Datarea complexelor s-a făcut pe baza materialului ceramic descoperit în abundență în contextele arheologice aferente complexelor. Cel mai important element de datare l-au constituit căldările de lut, descoperite în număr mare, care ne-au permis o încadrare cronologică în perioada secolelor XII–XIII³⁷.

Locuința 1 (Cpl 1) este o locuință semi-adâncită, situată în suprafața S 011, care a fost inițial identificată într-o secțiune de diagnostic arheologic în campania 2011 (Pl. X). Forma locuinței în plan este trapezoidală, orientarea NE–SV, iar adâncimea maximă a gropii locuinței este de 0,20 m, de la nivelul la care a fost observată, iar dimensiunile generale ale complexului sunt 3,95 × 2,58 m, având o suprafață de circa 10,2 m². În urma cercetării, s-a stabilit că această locuință dispunea de cuptor de

²⁶ Mitrofan 1973, 132–133, fig. 3

²⁷ Floca 1953, 752–753

²⁸ Branga 1986, 145, fig. 24C

²⁹ Branga 1986, 164, fig. 38

³⁰ Fodorean 2003, 55–56

³¹ Petolescu 2010, 180–181, 385, fig. 22

³² Petolescu 2010, 180–181, 385, fig. 22

³³ CCA 2013, 230–231, nr. 137

³⁴ Pentru o discuție mai amplă pe tema amplasamentului și tipologiei construcțiilor de tip *villa*, cât și pentru bibliografie, vezi Băltăc 2011, 138–140

³⁵ Ioniță 2009, 11

³⁶ Ioniță 2009, 14

³⁷ Diaconu 1956, 432–433; Lukacs 1984, 320–321; pentru o discuție mai amplă pe tema căldărilor de lut din Transilvania, vezi Cosma 1996, 234.

interior în zona de nord-est, iar în colțul de vest au fost identificate resturile unei vetre, fapt observabil și la alte complexe din cadrul acestui sit.

Materialul descoperit este format din fragmente ceramice ce au aparținut unor vase precum căldări, vase de provizii, un fragment de fund de vas cu marcă de olar (nr. cat. 17), oale (nr. cat. 36, 41 și 42), străchini (nr. cat. 15, 16) și fragmente osteologice animale. În contextul locuinței a fost descoperit și un vas roman (oală, nr. cat. 9).

Locuința 2 (Cpl 5) a fost cercetată în suprafața S 015, dar forma și dimensiunile ei nu au putut fi stabilite. Complexul a fost distrus în mare parte de șanțurile de desecare ce traversau longitudinal și latitudinal situl arheologic; în acest punct șanțurile moderne/contemporane se intersectau.

Materialul ceramic este format din: fragmente de oale (nr. cat. 27, 37), un capac – fragmentar (nr. cat. 47), dar și ceramică romană – un fund de vas (nr. cat. 8) și un fragment de bol (nr. cat. 5).

Locuința 3 (Cpl 6), cercetată în S 010 și parțial în S 009, suprapune colțul de nord-est al clădirii romane (**Pl. XII**). Groapa locuinței a fost săpată într-un sediment negricios, semi-compact (context 2), iar umplutura gropii (context 4) este de culoare brun-negricioasă, dar mai puțin compactă, fiind evidentă legătura dintre aceasta și întreruperea zidului clădirii romane (context 3). Locuința are forma unui patralater cu colțurile rotunjite, iar în colțul de nord-est a fost amenajat cuptorul. Acesta avea o formă circulară, cu o calotă semisferică în partea superioară, ulterior prăbușită în interior. Vatra cuptorului este constituită dintr-o lutuială pe pământ, fără substrucție și are un diametru maxim de 0,8 m. Adâncimea maximă a gropii locuinței este de 0,58 m, de la nivelul de amenajare a clădirii romane, iar dimensiunile generale ale complexului sunt $2,72 \times 2,68$ m, având o suprafață de circa $7,3 \text{ m}^2$.

Materialul descoperit în contextul locuinței este format dintr-o cantitate mare de fragmente ceramice din epoca medievală, aparținând mai multor tipuri de vase precum: căldări (nr. cat. 18, 19, 21, 22, 25), vase de provizii, oale (nr. cat. 29, 32, 33), străchini etc. Din materialul metalic descoperit menționăm un cuțit din fier (nr. cat. 57). De asemenea, a fost descoperit și un număr de resturi osteologice animaliere.

Locuința 4 (Cpl 7) a fost identificată în suprafața S 010. Forma este patralateră cu colțurile rotunjite; dimensiunile generale sunt 3×3 m, având o suprafață de circa 9 m^2 (**Pl. XIII**). Complexul este săpat în sedimentul negricios ce formează nivelul de cultură (contextul 2); umplutura gropii (context 4) este de culoare brună-negricioasă cu pigmenți de cărbune, fragmente ceramice și fragmente de os. Orientarea complexului este N-S, iar aceasta dispune de un cuptor de interior situat în colțul de sud-est.

Cuptorul este de dimensiuni medii, având diametrul de circa 0,68 m; în profil s-a surprins și o parte din cupolă, înaltă de 0,32 m. Acesta are o amenajare formată din pietre de jur-împrejurul vetrei. Vatra este simplă, formată dintr-o lutuială solidă, ce nu prezintă refaceri ulterioare. După toate aparențele pietrele sunt spoliaste din zidul perimetral al clădirii din epoca romană.

Materialul arheologic recoltat include fragmente ceramice provenite de la: oale (nr. cat. 27, 28, 30, 31, 32, 34, 35, 38, 39), castroane (nr. cat. 15, 16), căldări (nr. cat. 20, 23), un urcior (nr. cat. 21), dar și multe fragmente atipice.

Materialul arheologic din metal este reprezentat de un vârf de săgeată din fier și un fragment dintr-o pereche de piteni, toate într-o stare de conservare precară.

Locuința 5 (Cpl 8) este un complex din epoca medievală, identificat în S 010. Forma gropii este de patralater neregulat, nivelul de amenajare aflându-se în nivelul de cultură (context 2). Umplutura gropii (context 4) conține sediment de culoare brună, afănat, în care se găsesc fragmente tegulare romane la un loc cu ceramică medievală. Adâncimea maximă a complexului este de circa 0,42 m, iar dimensiunile acestuia de $3,57 \times 2,85$ m, având o suprafață de $10,2 \text{ m}^2$. Forma gropii acestei locuințe este de patralater cu colțurile rotunjite, fără vatră de interior (**Pl. XIV**). Orientarea locuinței este NE-SV.

Materialul descoperit este format din fragmente ceramice aparținând mai multor tipuri de vase medievale, precum căldări, oale (nr. cat. 43) și un capac (nr. cat. 46); alături de ceramica medievală a fost descoperit și un număr, mai puțin însemnat, de fragmente ceramice din epoca romană, dintre care amintim două ulcioare (nr. cat. 2, 3) și o farfurie (nr. cat. 6). De asemenea, au fost descoperite și fragmente osteologice animale, aparent fără urme de prelucrare.

Locuința 6 (Cpl 9) a fost cercetată în suprafața S 035 și a fost distrusă de unul dintre șanțurile de desecare (**Pl. XI**). Forma și dimensiunile inițiale ale locuinței nu au putut fi stabilite, fiind identificată doar adâncimea maximă a gropii locuinței care este de 0,44 m. Acest complex a fost surprins în plan doar de la nivelul 3, steril arheologic, din cauza interferenței șanțului de desecare modern. În urma cercetării, s-a stabilit că această locuință probabil a avut un cuptor de interior sau o vatră, deoarece s-a observat în partea inferioară a acesteia un nivel de arsură bogat în cărbuni, cenușă și pietre.

Materialul descoperit în contextul locuinței este format dintr-o cantitate redusă de fragmente ceramice medievale și romane, căldări, oale, un fragment dintr-un bol roman (nr. cat. 7), un capac (nr. cat. 48) etc., dar și numeroase fragmente osteologice animale.

Locuința 7 (Cpl 10) este un complex din epoca medievală, identificat în S 010 (**Pl. X**). Adâncimea maximă a gropii locuinței este de 0,45 m, de la nivelul unde a fost observată; forma acesteia este neregulată, iar dimensiunile generale ale complexului sunt $3,62 \times 2,79$ m, având o suprafață de circa $10,1 \text{ m}^2$. Acest complex a fost sesizabil în plan doar de la nivelul 3 (context 6), steril arheologic. În urma cercetărilor, s-a stabilit faptul că acest complex nu avea vatră de interior, deși în umplutura acesteia au fost identificate urme sporadice de arsură (pigmenți de cărbune).

Materialul descoperit este format din fragmente ceramice aparținând mai multor tipuri de vase medievale, precum căldări, vase de provizii, oale, străchini. De asemenea, au mai fost descoperit și un vârf de sulită (nr. cat. 53) și un cuțit din fier de mici dimensiuni (nr. cat. 56).

Locuința 8 (Cpl 11) a fost identificată și cercetată în suprafața S 035. Particularitatea acesteia este faptul că zona de nord și est este distrusă de unul dintre șanțurile de desecare (**Pl. XIII**). Forma locuinței este rectangulară cu colțurile rotunjite, iar adâncimea maximă a gropii este de 0,45 m, de la nivelul la care a fost observată. Dimensiunile generale ale complexului sunt $1,94 \times 1,81$ m. Acest complex a fost surprins în teren doar de la nivelul 3, steril arheologic, din cauza interferenței șanțului de desecare modern. În urma cercetării s-a stabilit că această locuință nu avea cuptor de interior, fapt observabil și la alte complexe de dimensiuni mai mici din cadrul acestui sit.

Materialul arheologic descoperit este format dintr-o cantitate redusă de fragmente ceramice (căldări, vase de provizii, oale, străchini etc.) și câteva fragmente osteologice animale.

Cuptorul 1 (Cpl 13) Este un cuptor, de uz gospodăresc³⁸, separat de celelalte complexe arheologice, dar probabil în strânsă legătură cu locuințele aflate în zonă, respectiv **locuința 1**, **locuința 2** sau **locuința 8**. Instalația de foc, de formă ovală, unde se afla vatra (dimensiuni $1,17 \times 0,97$ m), era delimitată printr-un aliniament de pietre de o groapă de deservire situată în fața gurii cuptorului. Groapa avea formă patrulateră cu colțurile rotunjite, având o suprafață de circa 2 m^2 (dimensiuni $1,57 \times 1,26$ m) (**Pl. XIV**). În umplutura acesteia s-au descoperit mai multe pietre ce făceau parte din amenajarea cuptorului, precum și materiale arheologice și zoo-arheologice.

Cuptorul 2 (Cpl 2) a fost distrus în mare parte de fenomenele hidrologice amintite. Din acesta se păstrează doar vatra, cercetată în secțiunea S 009 (**Pl. III**). Nu au fost identificate materiale arheologice în contextul cuptorului. Este cel mai estic complex arheologic cercetat din cadrul acestui sit.

Materialul arheologic descoperit în cadrul complexelor medievale este bogat numeric, dar redus tipologic. Acesta a fost împărțit în două mari categorii, ceramică și obiecte din metal, fiecare dintre acestea cuprinzând câteva sub-categorii.

Tipologia materialului ceramic de factură medievală este foarte simplă. La Balomiru de Câmp s-au descoperit trei tipuri de vase: căldări, oale (de forme și tipuri diverse) și castroane/străchini. În catalogul selectiv prezentat la finalul excursului nostru am inclus doar o mică parte a materialului descoperit³⁹, în general piese ușor determinabile morfologic și tipologic.

Castroanele sunt cele mai reduse numeric dintre descoperirile de fragmente ceramice medievale de la Balomiru de Câmp. Acestea sunt bitronconice, cu buza dreaptă teșită, pastă semi-grosiră, degresantul folosit fiind mica, nisipul și oxizii de fier. Decorul este format din registre

³⁸ Mai multe despre acest tip de instalații, dar și bibliografie, vezi la Ioniță 2009, 16, Pl. 189.

³⁹ Materialul ceramic a fost în mare măsură descoperit fragmentar; piesele atipice sunt dominante ca pondere în cadrul descoperirilor.

multiple de linii drepte și vâlurite, incizate cu un pieptene special pe umerii și corpul vasului, uneori chiar și pe cantul buzei (nr. cat. 16).

Căldările din lut sunt prezente în toate locuințele medievale cercetate⁴⁰. Vasele de acest tip au corpul tronconic sau cilindric, cu buza profilată spre interior (uneori foarte puțin și spre exterior). Pasta este semi-grosieră; degresantul este nisipul fin sau materialele organice, iar la suprafață piesele sunt lustruite ușor. Particularitatea acestui tip de vase o constituie sistemul de prindere al „toartei”, anume două perechi de perforații în cantul buzei dispuse diametral, fiecare la o distanță de circa 2 cm față de perechea sa. În zona perforațiilor, buza vasului este mai lată. Prin aceste perforații se petrecea o sfoară cu rol de toartă. Nu s-a descoperit nici un fragment cu decor aparent.

Oalele sunt cele mai frecvente descoperiri din cadrul locuințelor medievale. Materialul descoperit este în general fragmentar, iar tipologia s-a putut stabili doar pe baza fragmentelor din buză sau bază. Oalele au corpul zvelt, buza evazată și ușor răsfântă, cu cantul drept sau rotunjit. Pasta este semi-grosieră, iar degresantul folosit este variat: nisip, mică, particule organice etc. Culoarea pastei variază de la gri-albăstrui la roșu-deschis, majoritatea au urme de ardere secundară. Decorul este variat, cuprinzând registre de linii orizontale sau în val, incizate, împunsături și alveole, excizate în pasta crudă.

Obiectele din metal sunt reprezentate prin șase descoperiri: trei piese de armament/ echipament militar (un vârf de săgeată, un vârf de sulită și un fragment dintr-o pereche de pinteni), trei unelte casnice (un fragment de foarfece și două cuțite casnice) și cinci piroane (Pl. XX). Dintre acestea, doar armamentul este în măsură să ofere informații de natură cronologică.

Vârful de săgeată este fragmentar, descoperit în stare de conservare foarte precară. Vârful este din tipul „cu aripioară”⁴¹, înmănușarea se face printr-o tijă terminată cu un tub cilindric (nr. cat. 54). Datarea pentru acest tip de săgeți este largă; piese de acest tip apar în zona Transilvaniei în secolul al X-lea și continuă să existe pe întreaga perioadă a Evului Mediu timpuriu (secolele X–XIII p. Chr.).

Vârful de sulită este din fier, are un corp foliform, cu tub de înmănușare și îi lipsește o parte din vârf (nr. cat. 53). Având în vedere caracteristicile morfologice și starea de conservare nu se pot emite opinii pentru încadrarea tipologică sau datarea obiectului.

Pintenii, respectiv fragmentul de pinte (nr. cat. 55), se află într-o stare de conservare prea precară pentru a putea discuta despre tipologie sau datare⁴².

Piroanele și cuiele sunt piese comune pentru descoperirile arheologice din cadrul clădirilor din epoca romană. Piesele descoperite la Balomiru de Câmp se încadrează în registrul tipic pentru provincia Dacia⁴³.

Complexele moderne/contemporane

Situl arheologic de la Balomiru de Câmp–*Pârâul Sărății* nu a fost afectat doar de lucrările agricole specifice Luncii Mureșului. Din cauza zonei mlăștinoase, pentru a desțeleni terenul în cursul ultimelor decenii s-au săpat în zonă mai multe șanțuri de desecare. Acestea neîngrijite în timp s-au ramificat, cu concursul inundațiilor ocazionale provenind de la Pârâul Sărății sau chiar de la râul Mureș. Planul acestor amenajări, dar mai ales intersecția lor cu complexele arheologice, au fost observate arheologic, atât în plan, cât și în numeroase profile (Pl. VIII). Umplutura șanțurilor moderne conținea material de construcție roman, ceramică romană și medievală, dar și obiecte contemporane (plastic, sticlă etc.).

Intersectând longitudinal și transversal traseul viitoarei autostrăzi, rețeaua de șanțuri moderne-contemporane a distrus zidul de nord-vest al clădirii romane, dar și locuințele medievale Cpl 11 și Cpl 9 (Pl. XI).

⁴⁰ În unele cazuri este vorba de fragmente foarte mărunte, motiv pentru care nu au fost ilustrate în lucrarea de față.

⁴¹ Canache, Curta 1994, 183, 217, fig 1

⁴² Cosma 2004–2005, 177–210

⁴³ Gudea 1989, 562–569, 1008–1011, pl. CXLIX–CLII

*
*   *

Cercetarea arheologică efectuată în perioada martie–mai 2012 pe traseul viitoarei autostrăzi A1 Orăștie–Sibiu, în zona localității Balomiru de Câmp, a condus la cercetarea exhaustivă a zonei de est a sitului arheologic, fiind descoperite 11 complexe de locuire: o clădire romană, opt locuințe și două cuptoare de exterior din epoca medievală.

Studiul materialului arheologic descoperit permite o încadrare cronologică a complexelor în două epoci istorice: romană și medievală (vezi *supra*). Materialul din epoca romană a fost descoperit în mare parte în afara contextului arheologic aferent clădirii romane, în special din cauza zonei mlăștinoase în care se afla situl, dar și a numeroaselor șanțuri de desecare care intersectează repetat complexul din epoca romană.

Materialul din epoca medievală a fost descoperit în contextele arheologice corespunzătoare locuințelor semi-îngropate, contribuind în mare măsură la datarea acestora. Încadrarea cronologică în intervalul secolelor XII–XIII a fost făcută în special pe baza „căldărilor din lut” prezente din abundență în toate complexele cercetate. Limitele așezării medievale au fost determinate pe trei dintre laturi, singura necunoscută fiind latura de sud-est unde limita de expropriere a condiționat cercetarea arheologică. Dat fiind faptul că **locuința 1** este poziționată foarte aproape de limita menționată putem presupune existența unor complexe similare și în afara ariei cercetate.

Recunoașterea pe teren efectuată la nord-vest de traseul viitoarei autostrăzi, între traseul autostrăzii A1 și actualul traseu al lui DN7, a oferit indicii semnificative privind existența în acest areal a unei alte clădiri romane, sau a unui grup de clădiri, de dimensiuni mai mari, clădire aflată — foarte probabil — în legătură cu clădirea cercetată în 2012 (Cpl 3). Aceste descoperiri vin să aducă noi date pentru cercetarea epocii romane din zona văii Mureșului, zonă cu o importanță specială privind studiul căilor de comunicației și sistemul defensiv al Daciei romane.

CATALOGUL DESCOPERIRILOR⁴⁴

I. CERAMICĂ DIN EPOCA ROMANĂ (SEC. II–III P. CHR.)

Ulcioare/amforete (Pl. XV)

1. Amforetă/Ulcior amforoidal; Cpl 4; 60/2021; Ø = 0,14 m, Hp = 0,155 m; pastă semi-fină, brun deschis-gălbui (10 YR, 6/4⁴⁵); cu incluziuni mărunte albe, gri, șamotă, cu mica în suprafață și în secțiune; fragmente din buză, gât, umăr și toarte; Rusu-Bolindeț 2007, 426, 665, pl. CIII/630.

2. Ulcior; Cpl 8; 58/2045; Ø = 0,07 m, Hp = 0,028 m; pastă fină, portocalie (7,5YR, 6/6); conține incluziuni mărunte albe și brune, mica în suprafață și în secțiune, orificii foarte mici; fragment buză și gât; decor: caneluri pe buză și sub ea; Popilian 1976, 187, pl. XLIII/457; Rusu-Bolindeț 2007, 429, 661, pl. XCIX/604.

3. Ulcior; Cpl 8; 59/2048; Ø = 0,08 m, Hp = 0,035 m; pastă fină, portocalie (7,5YR, 6/6); conține incluziuni mărunte albe și brune, mica în suprafață și în secțiune, orificii foarte mici; fragment buză și gât; decor: caneluri pe buză și sub ea; Popilian 1976, 187, pl. XLIII/457; Rusu-Bolindeț 2007, 429, 661, pl. XCIX/604.

Platouri/farfurii/boluri (Pl. XV)

4. Platou; Cpl 3; 61/2053; Ø = 0,24 m, Hp = 0,035 m; pastă fină, brun-gălbui deschis (10YR, 6/4), posibil să fi avut firnis, acum exfoliat; conține incluziuni mărunte albe și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză și corp; Williams 1989, 40, fig. 4.

5. Farfurie/bol; Cpl 5; 40/2099; Ø = 0,08 m, Hp = 0,017 m; pastă foarte fină, portocalie (7,5YR, 6/6); conține incluziuni mărunte albe și brune, mica în suprafață și în secțiune, orificii foarte mici; Fragment picior; Prezintă urme foarte slabe de firnis roșu (2,5YR, 6/6); Popilian 1976, 216, pl. LXX/877–880.

6. Farfurie/bol; Cpl 8; 62/2045; Ø = 0,20 m, Hp = 0,04 m; pastă semi-fină, gri (10YR, 5/1); conține incluziuni mărunte brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză și corp; decorul este format dintr-un guler răsfrânt și puternic profilat situat sub buză; urme de vopsea neagră la exterior; Popescu 1956, 163, fig. 104/8, 12; Gudea 1989, 490–491, pl. LXXII/6, LXXIV/7–10; Gudea 1996,

⁴⁴ Catalogul prezentat este selectiv, dar proporțional, iar numerele de ordine ale obiectelor coincid cu ilustrația. Vocile din catalog sunt prezentate după următoarele criterii și în această ordine: tip obiect; context arheologic; număr de inventar provizoriu; dimensiuni; descriere material; descriere obiect; decor obiect (după caz); bibliografie/analogii. Au fost folosite următoarele abrevieri: Ø = diametrul fragmentului/a vasului/a capului de piron, H = înălțime, p = păstrată, L = lungime, l = lățime, Gr = grosime.

⁴⁵ Pentru redarea culorilor s-a folosit Munsell 1994.

55, 222, pl. XXXVIII/2–4, Matei, Bajusz 1997, 123, pl. LXV/1.

7. Farfurie/Bol; Cpl 9; 53/2090; Ø buză = 0,18 m, Ø bază = 0,146 m, H = 0,049 m; pastă semi-grosieră, brună (7;5YR, 5/6); conține incluziuni mărunte și medii albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment, profil complet; Prezintă urme de ardere secundară; Vegas 1973, 46, fig. 6, Tipo 15.

8. Farfurie/Bol; Cpl 5; 41/2099; Hp = 0,018 m; pastă fină, brun deschis-gălbui (10YR, 6/4); conține incluziuni rare și mărunte albe, brune și gri, mica rară în suprafață, orificii mărunte și rare; fragment din bază; decor: cu 3 palmete la exterior; Hayes 1972, 350, fig. 72/1; Filip 2008, 62–64, 474, pl. CLXXXVIII/D VI.1.

Oale (Pl. XV)

9. Oală; Cpl 1; 26/2059; Ø = 0,12 m, Ø bază = 0,146 m, Hp = 0,018 m; pastă semi-fină, gri închis (5Y, 4/1); conține incluziuni mărunte albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment bază inelară; fragment nedeterminabil tipologic.

10. Oală; Cpl 12; 51/2045; Ø = 0,12 m, Hp = 0,082 m; pastă semi-fină, brună (7;5YR, 5/4); Conține incluziuni mărunte și mijlocii albe, gri și brune, mica în suprafață și în secțiune; fragment bază; decor: 2 caneluri deasupra bazei și mai sus, pe corp; fragment nedeterminabil tipologic;

11. Oală; Cpl 12; 8/2078; Ø = 0,13 m, Hp = 0,061 m; pastă semi-fină, brună închis la interior, gri-albăstrui în suprafață (10 B, 5/1); degresantul este constituit din nisip fin; fragment buză și corp; Popilian 1976, 181, pl. XXXVI/362–364.

Capace (Pl. XV)

12. Capac; Cpl 10; 28/2049; Ø = 0,19 m, H = 0,059 m; pastă semi-grosieră, gri-albăstrui în centru, gălbui-roșcată în suprafață (5YR, 5/6); conține incluziuni mărunte și medii albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment cu buton de prindere; prezintă urme de ardere secundară; Popilian 1976, 219, pl. LXXIII/932; Rusu-Bolindeț 2007, 422, pl. XCVIII/594; Rembart 2009, Taf. 24/K233.

Vase de stocare (Pl. XV)

13. Chiup; Cpl 4; 47/2081; Ø = 0,41 m, Hp = 0,097 m; pastă grosieră, gri la mijloc, gri deschis în suprafață (4/N); conține incluziuni mărunte, mijlocii și mari albe, gri, galbene și brune, mica în suprafață și în secțiune; Fragment buză și corp; decor: o canelură pe umăr; Popilian 1976, 114–116, chiup tipul 1, nr. 746, pl. LXI); Rusu-Bolindeț 2007, 426–427, pl. CIV/636.

Varia (Pl. XV)

14. Opaț; Cpl 3; 29/2089; Ø bază = 0,04 m, Hp = 0,028 m; pastă fină portocalie (7;5YR, 6/6), fără incluziuni, cu mica în suprafață și în secțiune; fragment din rezervorul circular, cu ștampila

FAVO(R) F, aplicată pe baza plată; ștampila are 2 registre: pe primul rând se poate citi FAVO, existând o ligatură între literele A și V, iar ultima literă, R, este destul de ștearsă; pe al doilea registru avem litera F care este prescurtarea cuvântului FECIT; nu poate fi determinat din punct de vedere tipologic; urme de ardere secundară pe partea dorsală; Leoschcke 1919, 296; Alicu 1994, 20.

II. CERAMICĂ MEDIEVALĂ (SEC. XI–XIII P. CHR.)⁴⁶

Castroane/străchini (Pl. XVII)

15. Castron; Cpl 7; 31/2035; Ø = 0,16 m, Hp = 0,03 m; pastă semi-grosieră, brună-gălbui; conține incluziuni mărunte albe, brune și gri (7;5YR, 4/6); mica în suprafață și în secțiune; fragment buză; decor: un decor de linie în val incizată, dedesubt un registru de linii orizontale, paralele, incizate; prezintă urme de ardere secundară;

16. Castron; Cpl 7; 15/2040; Ø = 0,14 m, Hp = 0,041 m; pastă semi-grosieră, brună-gălbui (7;5YR, 4/6); conține incluziuni mărunte albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză; decor: un decor de linie în val incizată, dedesubt două registre de linii orizontale, paralele, incizate; prezintă urme de ardere secundară;

17. Vas; Cpl 1; 57/2036; Ø = indeterminabil, Gr = 0,006 m; pastă semi-grosieră, brună la interior, gri-albăstrui spre exterior (7;5YR, 5/4); conține incluziuni mărunte albe și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment bază; decor: la exterior are un „X” marcat în relief, ce reprezintă o marcă de olar; urme de ardere secundară la exterior; Cosma 1992, 232–235, pl. IX/7; Țiplic *et alii* 2004, 201, fig. 3/1, r; Ioniță 2009, pl. 267/1a.

Căldări (Pl. XVI)

18. Căldare; Cpl 6; 34/2084; Ø = 0,30 m, Hp = 0,043 m; pastă semi-grosieră, brună foarte închis la mijloc, brună în suprafață (7;5YR, 4/6); conține incluziuni mărunte albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză cu 2 urechiușe de prindere perforate, orientate spre interiorul vasului; urme de ardere secundară; Diaconu 1958, 425, fig. 4/1; Cosma 1992, 232–235, pl. XIII/2; Țiplic *et alii* 2004, 205, fig. 7/m, g; Ioniță 2009, pl. 273/D3.

19. Căldare; Cpl 6; 33/2084; Ø = 0,30 m, Hp = 0,035 m; pastă semi-grosieră, brună în suprafață (7;5YR, 5/6); conține incluziuni mărunte albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; Fragment buză cu 2 urechiușe de prindere perforate, orientate spre interiorul vasului; urme de ardere secundară; Cosma 1992, 232–235, pl. XIII/2; Țiplic *et alii* 2004, 205, fig. 7/m, g; Ioniță 2009, pl. 273/D3.

⁴⁶ Autorii doresc să mulțumească dr. Mihai Gabriel Vasile (MNIR) pentru ajutorul acordat în datarea lotului de material ceramic din epoca medievală.

20. Căldare; Cpl 7; 20/2035; Ø int; = 0,28 m, Hp = 0,072 m; pastă semi-grosieră, gri în centru, brună în suprafață (7;5YR, 5/6); Conține incluziuni mărunte și medii albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză și corp; urme de ardere secundară la exterior; Țiplic *et alii* 2004, 205, fig. 7/m, g; Ioniță 2009, pl. 273/BIV5.

21. Căldare; Cpl 6; 35/2084; Ø = 0,26 m, Hp = 0,042 m; pastă semi-grosieră, gri la mijloc, brună în suprafață exterior fragment (ardere secundară), bej închis în suprafață interior fragment (10YR, 5/1); conține incluziuni mărunte albe și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză cu o urechiușă de prindere perforată, orientată spre interiorul vasului; Diaconu 1958, 425, fig. 4/1; Cosma 1992, 232–235, pl. XIII/2; Țiplic *et alii* 2004, 205, fig. 7/m, g; Ioniță 2009, pl. 273/D1.

22. Căldare; Cpl 6; 36/2084; Ø = 0,30 m, Hp = 0,054 m; pastă semi-grosieră, brună deschis la mijloc, brună în suprafață (7;5YR, 4/6); conține incluziuni mărunte albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză cu 2 urechiușe de prindere perforate, orientate spre interiorul vasului; urme de ardere secundară; Diaconu 1958, 425, fig. 4/1; Cosma 1992, 232–235, pl. XIII/2; Ioniță 2009, pl. 273/D3;

23. Căldare; Cpl 7; 19/2035; Ø = 0,20 m, Hp = 0,058 m; pastă semi-grosieră, neagră în centru, brună-gălbui în suprafață (10YR, 5/4); conține incluziuni mărunte albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză cu o urechiușă de prindere perforată, orientată spre interiorul vasului; urme de ardere secundară la exterior; Cosma 1992, 232–235, pl. XIV/1; Ioniță 2009, pl. 264, 24;

24. Căldare; Cpl 4; 23/2047; Ø = 0,30 m, Hp = 0,04 m; pastă semi-grosieră, gri închis la interior, bej în suprafață (7;5YR, 4/1); conține incluziuni mărunte albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză cu 2 urechiușe de prindere perforate (între care una fragmentară), orientate spre interiorul vasului; Diaconu 1958, 425, fig. 4/1; Ioniță 2009, pl. 274/A–A';

25. Căldare; Cpl 6; 32/2084; Ø = 0,34 m, Hp = 0,08 m; pastă semi-grosieră, gri închis albăstrui la interior, bej închis în suprafață (5PB, 3/1); conține incluziuni mărunte albe și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză cu 2 urechiușe de prindere perforate, orientate spre interiorul vasului; Diaconu 1958, 425, fig. 4/1; Cosma 1992, 232–235, pl. XIII/2; Țiplic *et alii* 2004, 205, fig. 7/m, g; Ioniță 2009, pl. 273/BI4.

26. Căldare; Cpl 12; 9/2072; Ø = 0,38 m, Hp = 0,096 m; pastă semi-grosieră, gri închis-albăstrui (5PB, 4/1); conține incluziuni mărunte și mijlocii albe și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză; Diaconu 1958, 425, fig. 4/1; Ioniță 2009, pl. 273/BI2;

Oale (Pl. XVII–Pl. XVIII)

27. Oală; Cpl 7; 16/2040; Ø = 0,16 m, Hp = 0,061 m; pastă semi-grosieră, gri închis la mijloc, brună închis în suprafață (7;5YR, 5/6); conține incluziuni mărunte albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză cu canelură pentru capac; Decor: un registru de 6 linii paralele, orizontale, incizate; urme de ardere secundară; Țiplic *et alii* 2004, 203, fig. 5/d; Ioniță 2009, pl. 246/69.

28. Oală; Cpl 7; 11/2035; Ø = 0,135 m, Hp = 0,05 m; pastă semi-grosieră, gri la mijloc, roșcat-gălbui în suprafață (7;5YR, 6/6); Conține incluziuni mărunte albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; Fragment buză cu canelură pentru capac; decor: un registru de linii în val pe umărul vasului; urme de ardere secundară; Berciu 1957, 352, pl. III, 14; Țiplic *et alii* 2004, 201, fig. 3/n; Ioniță 2009, pl. 273/III 2.

29. Oală; Cpl 6; 37/2089; Ø = 0,20 m, Hp = 0,07 m; pastă semi-grosieră, neagră la mijloc, brună în suprafață (7;5YR, 5/4); conține incluziuni mărunte și mijlocii albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză și corp; decor: 3 caneluri paralele; urme de ardere secundară; Țiplic *et alii* 2004, 201, fig. 3/n; Ioniță 2009, pl. 257, II/1984, 1.

30. Oală; Cpl 7; 14/2040; Ø = 0,20 m, Hp = 0,088 m; pastă semi-grosieră, gri închis la mijloc, brună în suprafață (7;5YR, 5/6); conține incluziuni mărunte albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; prezintă urme de ardere secundară; fragment buză și corp; decor: un registru de alveole și 2 registre de linii paralele incizate; Berciu 1957, pl. II, 7, 352; Cosma 1992, 232–235, pl. X/12; Ioniță 2009, pl. 245, 55, pl. 257/ II/1984, 1; Țiplic *et alii* 2004, 202, fig. 4/c.

31. Oală; Cpl 7; 42/2040; Ø = 0,18 m, Hp = 0,078 m; pastă semi-grosieră, neagră la mijloc, roșcat-gălbui în suprafață (7;5YR, 6/6); conține incluziuni mărunte albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză cu canelură pentru capac; decor: registru de alveole oblice; urme de ardere secundară; Ioniță 2009, pl. 243/32; Țiplic *et alii* 2004, 205, fig. 7/l.

32. Oală; Cpl 7; 2/2021; Ø = 0,18 m, Hp = 0,068 m; pastă semi-grosieră, gri la mijloc, brună în suprafață (7;5YR, 4/6); conține incluziuni mărunte albe și gri, mica în suprafață și în secțiune; Fragment buză cu canelură pentru capac; decor: 3 registre de linii orizontale, paralele, incizate; urme de ardere secundară; Țiplic *et alii* 2004, 205, fig. 7/c; Ioniță 2009, pl. 272/V 6.

33. Oală; Cpl 6; 38/2089; Ø = 0,18 m, Hp = 0,079 m; Pastă semi-grosieră, gri la mijloc, brună-gălbui în suprafață (7;5YR, 5/6); conține incluziuni mărunte albe și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză și corp; Prezintă urme de ardere secundară; decor: 3 registre de decor liniar în val, intercalată o canelură; Țiplic *et alii* 2004, 201, fig. 3/o, l; Ioniță 2009, pl. 255/20.

34. Oală; Cpl 7; 18/2035; Ø = 0,12 m, Hp = 0,059 m; pastă semi-grosieră, brună (7;5YR, 5/6); conține incluziuni mărunte albe și gri, mica în suprafață și în secțiune; Fragment buză și corp; decor: 3 linii orizontale, paralele, incizate pe buză la exterior, un registru de linii paralele, orizontale, incizate pe umăr; urme de ardere secundară; Țiplic *et alii* 2004, 201, fig. 3/n.

35. Oală; Cpl 7; 43/2035; Ø = 0,12 m, Hp = 0,03 m; pastă semi-grosieră, brună-gălbuie (10YR, 5/4); conține incluziuni mărunte albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; Fragment buză și corp; decor: rețea de linii oblice făcute cu roțița pe umăr; urme puternice de ardere secundară; Țiplic *et alii* 2004, 201, fig. 3/n; Ioniță 2009, pl. 272/II 8, pl. 271/p.

36. Oală; Cpl 1; 64/2094; Ø = 0,18 m, Hp = 0,049 m; pastă semi-grosieră, roșuiegălbuie (5YR, 4/6); conține incluziuni mărunte și medii albe și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză și corp; decor: un registru de 3 linii paralele pe umăr Țiplic *et alii* 2004, 201, fig. 3/n; Ioniță 2009, pl. 272/III 2.

37. Oală; Cpl 5; 27/2063; Ø = 0,16 m, Hp = 0,07 m; pastă semi-grosieră, gri în centru, brun intens în suprafață (7;5YR, 5/6); conține incluziuni mărunte și mijlocii albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză cu canelură pentru capac și corp; decor: o nervură pe umăr; urme de ardere secundară la exterior; Țiplic *et alii* 2004, 201, fig. 3/l; Ioniță 2009, pl. 260/ 20.

38. Oală; Cpl 7; 1/2021; Ø = 0,16 m, Hp = 0,056 m; pastă semi-grosieră, gri în centru, roșiatică-gălbuie în suprafață (5YR, 4/6); conține incluziuni mărunte și mijlocii albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză și corp; decor: un registru de 8 linii orizontale paralele pe umăr; urme de ardere secundară la exterior; Țiplic *et alii* 2004, 201–202, fig. 3/o, fig. 4/c; Ioniță 2009, pl. 272/I 4.

39. Oală; Cpl 7; 12/2035; Ø = 0,13 m, Hp = 0,037 m; pastă semi-grosieră, gri închis în centru, roșcată-gălbuie în suprafață (7;5YR, 6/6); conține incluziuni mărunte brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză cu canelură pentru capac și corp; decor: un registru de linii orizontale paralele exteriorul buzei, 2 registre de decor în valuri, iar dedesubt un început de decor cu linii orizontale paralele pe umăr; urme de ardere secundară la exterior; Țiplic *et alii* 2004, 203, fig. 5/f; Ioniță 2009, pl. 272/VI 6.

40. Oală; Cpl 7; 3/2021; Ø = 0,12 m, Hp = 0,05 m; pastă semi-grosieră, gri în centru, roșiatică-gălbuie în suprafață (5YR, 5/6); conține incluziuni mărunte brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; Fragment buză cu canelură pentru capac și corp; decor: decor în valuri și 2 registre de linii orizontale paralele pe umăr; urme de ardere secundară la exterior; Cosma 1992, 232–235, pl. IX/9; Ioniță 2009, pl. 272/II 7, pl. 271/h;

41. Oală; Cpl 1; 25/2019; Ø int; = 0,24 m, Hp = 0,047 m; pastă semi-grosieră, gri foarte închis în

centru, gri deschis-măsliniu în suprafață (5Y, 6/2); conține incluziuni dese mărunte și mijlocii, albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză și corp; decor: un registru de 4 linii orizontale paralele pe umăr; urme de ardere secundară la exterior; Țiplic *et alii* 2004, 203, fig. 5/b; Ioniță 2009, pl. 272/I 4.

42. Oală; Cpl 1; 24/2019; Ø = 0,16 m, Hp = 0,041 m; pastă semi-grosieră, brună foarte închis cu nuanțe gri în centru, năgră-albăstruie în suprafață (5PB, 2;5/1); conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză și corp; decor: un registru de 4 linii orizontale paralele pe umăr; Țiplic *et alii* 2004, 202, fig. 4/b; Ioniță 2009, pl. 272, III 5.

43. Oală; Cpl 8; 4/2045; Ø = 0,17 m, Hp = 0,077 m; pastă semi-grosieră, gri-albăstruie în centru, brună deschis-oliv în suprafață (2;5Y, 5/3); conține incluziuni mărunte și mijlocii, albe și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment buză și corp; decor: 4 caneluri pe corp; Țiplic *et alii* 2004, 201, fig. 3/a; Ioniță 2009, pl. 272/III 4.

44. Oală; Cpl 9; 52/2090; Ø = 0,13 m, Hp = 0,09 m; pastă grosieră, roșie închis (2;5YR, 3/3); conține incluziuni mărunte albe și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment bază plată; urme de ardere secundară la exterior; Țiplic *et alii* 2004, 201, fig. 3/r; Ioniță 2009, pl. 251/140; Marcu-Istrate 2007, 262, pl. 38/5.

45. Oală; Cpl 12; 10/2072; Ø = 0,11 m, Hp = 0,052 m; pastă semi-grosieră, gri (2;5YR, 5/1); conține incluziuni mărunte și medii albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment bază și corp; urme de ardere secundară; Țiplic *et alii* 2004, 201, fig. 3/r; Ioniță 2009, pl. 256, 28.

Capace (Pl. XVIII)

46. Capac; Cpl 8; 65/2045; Ø buton = 0,042 m, Hp = 0,04 m; pastă grosieră, gri-albăstrui (10 B, 5/1); conține incluziuni mărunte și medii albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment capac cu buton de prindere; Popa 2011, 426, pl. 172/3.

47. Capac; Cpl 5; 39/2099; Ø buton = 0,058 m, H = 0,058 m; pastă grosieră, gri-verzui în centru, brun deschis-gălbui în suprafață (10YR, 4/4); conține incluziuni mărunte și medii albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment capac cu buton de prindere; urme de ardere secundară; Popa 2011, 508, pl. 187/13.

48. Capac; Cpl 9; 17/2095; Ø buton = 0,046 m, H = 0,05 m; pastă grosieră, gri-oliv în centru, brună în suprafață (7;5YR, 4/4); conține incluziuni mărunte și medii albe, brune și gri, mica în suprafață și în secțiune; fragment capac cu buton de prindere; în mijlocul butonului de prindere are un orificiu aproximativ circular, adânc de cca; 0,01 m; urme de ardere secundară; Popa 2011, 508, pl. 187/4, 13.

III. MATERIAL TEGULAR (SEC. II-III P. CHR.) (Pl. XIX)

49. Tegulă; Cpl 3; 30/2051; L = 0,123 m, l = 0,115 m, gr; = 0,03 m; pastă grosieră, roșie-închis (2,5YR, 4/8), cu incluziuni mărunte și mijlocii, albe, brune, gri, mica în secțiune și în suprafață; fragment țiglă cu urmele a două litere (LS) executate în pasta crudă; litera L se păstrează fragmentar; IDR III/3, 202, Ia-Ic; Floca *et alii* 1974, 111; Branga 1980, 145-146, fig. 85-86.

50. Tegulă; Cpl 3; 22/2054; L = 0,18 m, l = 0,092 m, gr; = 0,025 m; pastă grosieră, roșiatică (2,5YR, 4/3), cu incluziuni mărunte și mijlocii, albe, brune, gri, mica rară în secțiune și în suprafață; fragment țiglă cu urmele a două litere (LS) executate în pasta crudă; Litera L se păstrează fragmentar; urme de ardere secundară în suprafață; IDR III/3, 202, Ia-Ic; Floca *et alii* 1974, 111; Branga 1980, 145-146, fig. 85-86.

51. Tegulă; Cpl 3; 45/2053; L = 0,065 m, l = 0,053 m, gr; = 0,024 m; pastă grosieră, roșcată-gălbuie (5YR, 4/6), incluziuni mărunte și mijlocii, albe, brune, gri, mica în secțiune și în suprafață; fragmentară; are o urmă fragmentară de 2 degete; Wikander 1993, fig. 44-45, p. 114;

52. Tegulă; Cpl 3; 44/2052; L = 0,106 m, l = 0,071 m, gr; = 0,028 m; pastă grosieră, roșu închis (2,5YR, 4/8), incluziuni mărunte și mijlocii, albe, brune, gri, mica în secțiune și în suprafață; fragmentară; are o urmă fragmentară de talpă picior stâng (primele 3 degete și o mică porțiune din suprafața plantară); Wikander 1993, 114, fig. 44-45;

IV. PIESE DIN METAL

Echipament militar (Pl. XX)

53. Vârf de suliță; Cpl 10; 66/2042; Lp = 0,128 m; l = 0,029 m; Ø = 1,28 m; piesă din fier, corp foliform, cu tub de înmănușare, lipsește o parte din vârf.

54. Vârf de săgeată; Cpl 7; 68/2024; L = 0,088 m; lmax = 0,028m; Ø = 0,012m; piesă din fier, corp triunghiular cu colțurile înspicate; înmănușarea se face printr-o tijă terminată cu un mic tub cilindric; starea de conservare este precară, piesa se păstrează fragmentar, lipsindu-i un colț din vârf și o parte din

tubul de înmănușare; Canache, Curta 1994, 183, 217, fig 1.

55. Pinten din fier; Cpl 7; 67/2039; L = 0,098 m; H = 0,03 m; are un ghimpe biconic prins de un corp semi-circular; piesa se păstrează fragmentar, lipsindu-i un braț de prindere; Cosma 2004-2005, 177-210.

Unelte (Pl. XX)

56. Cuțit din fier; Cpl 10; 69/2043; L = 0,105 m; Lamă = 0,089 m; l = 0,015 m; de mici dimensiuni, cu lama foliformă ascuțită pe o singură parte; se păstrează lama întreagă și o parte din pedunculul de prindere în plăsele.

57. Cuțit din fier; Cpl 6; 71/2086; L = 0,017m; Lamă = 0,195 m; l = 0,018 m; lama dreptunghiulară cu vârful triunghiular, tăișul pe o singură parte; Starea de conservare este precară, lama este ciobită în multe locuri.

58. Foarfece; Cpl 7; 70/2030; L = 0,210 m; Lamă = 0,121 m; l = 0,019 m; piesă din fier, cu lama triunghiulară alungită, mânerul format dintr-o tijă în formă de „S”; din foarfece se păstrează doar jumătate, în locul de îmbinare având un nit; Țânțăreanu 2010, 345, pl. LXXXV/1.

Piroane și cuie (Pl. XX)

59. Piron; Cpl 3; 72/2086; L = 0,140 m; Ø cap = 0,035 m; piesă din fier, corpul este pătrat în secțiune; Gudea 1989, 562-569, 1008-1011, pl. CXLIX-CLII.

60. Piron; Cpl 3; 73/2030; L = 0,097 m; Ø cap = 0,020 m; piesă din fier, corpul este pătrat în secțiune; Gudea 1989, 562-569, 1008-1011, pl. CXLIX-CLII.

61. Piron; Cpl 3; 74/2030; L = 0,101 m; Ø cap = 0,027 m; piesă din fier, corpul este pătrat în secțiune; Gudea 1989, 562-569, 1008-1011, pl. CXLIX-CLII.

62. Piron; Cpl 3; 75/2030; L = 0,102 m; Ø cap = 0,025 m; piesă din fier, corpul este pătrat în secțiune; Gudea 1989, 562-569, 1008-1011, pl. CXLIX-CLII.

63. Piron; Cpl 3; 76/2030; L = 0,110 m; Ø cap = 0,018 m; piesă din fier, corpul este pătrat în secțiune; Gudea 1989, 562-569, 1008-1011, pl. CXLIX-CLII.

BIBLIOGRAFIE

- Alicu 1994 D. Alicu, *Opaițele romane de la Ulpia Traiana Sarmisegetusa*, București, 1994
- Bâltâc 2011 A. Bâltâc, *Lumea rurală în provinciile Moesia și Thracia (secolele I–III p. Chr.)*, București, 2011
- Berciu 1957 I. Berciu, Descoperiri din epoca feudală timpurie din raionul Alba Iulia, *MCA*, IV, 1957, p. 335–360
- Branga 1980 N. Branga, *Urbanismul Daciei romane*, Timișoara, 1980
- Branga 1986 N. Branga, *Italicii și veteranii din Dacia. Mărturii epigrafice și arheologice*, Timișoara, 1986
- Canache, Curta 1994 A. Canache, F. Curta, Depozite de unelte și arme medievale timpurii de pe teritoriul României, *Mousaios*, IV/1, 1994, p. 179–221
- Cosma 1992 C. Cosma, Ceramica prefeudală și feudală timpurie de la Orșova, *Eph.Nap.*, II, 1992, p. 231–235
- Cosma 1996 C. Cosma, Considerații privind așezările rurale și tipurile de locuințe din Transilvania în secolele VIII–X, *Eph.Nap.*, VI, 1996, p. 261–280
- Cosma 2004–2005 C. Cosma, Pintenii medievale timpurii descoperiți pe teritoriul Transilvaniei (secolele VIII–X), *Eph.Nap.*, XIV–XV, 2004–2005, p. 177–210
- Diaconu 1956 P. Diaconu, Cu privire la problema căldărilor de lut în epoca feudală timpurie, *SCIV*, 7, 1956, 3–4, p. 421–439
- Floca 1953 O. Floca, Ferma (*villa rustica*) din epoca sclavagistă romană, *MCA*, I, 1953, p. 752–753
- Floca et alii 1974 O. Floca, M. Mărghită, St. Ferenczi, *Grupul de cuptoare pentru ars ceramica de la Micia*, Deva, 1974
- Fodorean 2003 F. Fodorean, Evoluția cercetărilor privind drumurile romane din Dacia, *Revista Bistriței*, XVII, 2003, p. 55–68
- Gudea 1989 N. Gudea, *Porolissum. Un complex arheologic daco-roman la marginea de nord a Imperiului roman. Vol. I (Cercetări și descoperiri arheologice până în anul 1977)* (= *ActaMP*, XIII), Zalău, 1989
- Gudea 1996 N. Gudea, *Porolissum. Un complex arheologic daco-roman la marginea de nord a Imperiului roman. II. Vama romană. Monografie arheologică. Contribuții la cunoașterea sistemului vamal din provinciile dacice*, Bibliotheca Musei Napocensis XII, Cluj-Napoca, 1996
- Hayes 1972 J. W. Hayes, *Late Roman Pottery. The British School at Rome*, London, 1972
- Ioniță 2009 A. Ioniță, *Așezarea din secolele XII–XIII de la Bratei*, Alba Iulia, 2009
- Loeschcke 1919 S. Loeschcke, *Lampen aus Vindonissa*, Zurich, 1919
- Lukacs 1984 A. Lukacs, Observații privind răspândirea căldărilor de lut pe teritoriul României, *SCIVA*, 35, 1984, 4, p. 320–330
- Marcu-Istrate 2007 D. Marcu-Istrate, *Sibiu. Piața Huet. Monografie arheologică*, Sibiu, 2007
- Matei, Bajusz 1997 Al. V. Matei, I. Bajusz, *Castrul roman de la Romita-Certiae/Das Römergrenzkastell von Romita-Certiae. Führer zu archäologischen Denkmälern*, în Dacia Porolissensis Nr. 4/Ghid al monumentelor arheologice din Dacia Porolissensis nr. 4, Zalău, 1997
- Mihăilescu 1969 V. Mihăilescu, *Geografia fizică a României*, București, 1969
- Mitrofan 1973 N. Mitrofan, *Villae rusticae în Dacia Superior I*, *ActaMN*, X, 1973, p. 127–150
- Moga, Ciugudean 1995 *Repertoriul arheologic al județului Alba*, ed. V. Moga, H. Ciugudean, Alba Iulia, 1995
- Munsell 1994 Munsell Soil Color Chart, New Windsor, 1994
- Orghidan 1969 N. Orghidan, *Văile transversale din România. Studiu geomorfologic*, București, 1969
- Petolescu 2010 C. C. Petolescu, *Dacia. Un mileniu de istorie*, București, 2010
- Popa 2011 C. I. Popa, *Valea Cugirului din preistorie până în zorii epocii moderne*, Cluj-Napoca, 2011
- Popescu 1956 D. Popescu, Cercetări arheologice în Transilvania, *MCA*, II, 1956, p. 175–180
- Popilian 1976 Gh. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova, 1976
- Rembart 2009 L. Rembart, *Die Datierung des sogenannten Serapeion in Ephesos anhand des stratifizierten Fundmaterials*, Wien, 2009
- Rusu-Bolindeț 2007 V. Rusu-Bolindeț, *Ceramica romană de la Napoca*, Cluj-Napoca, 2007

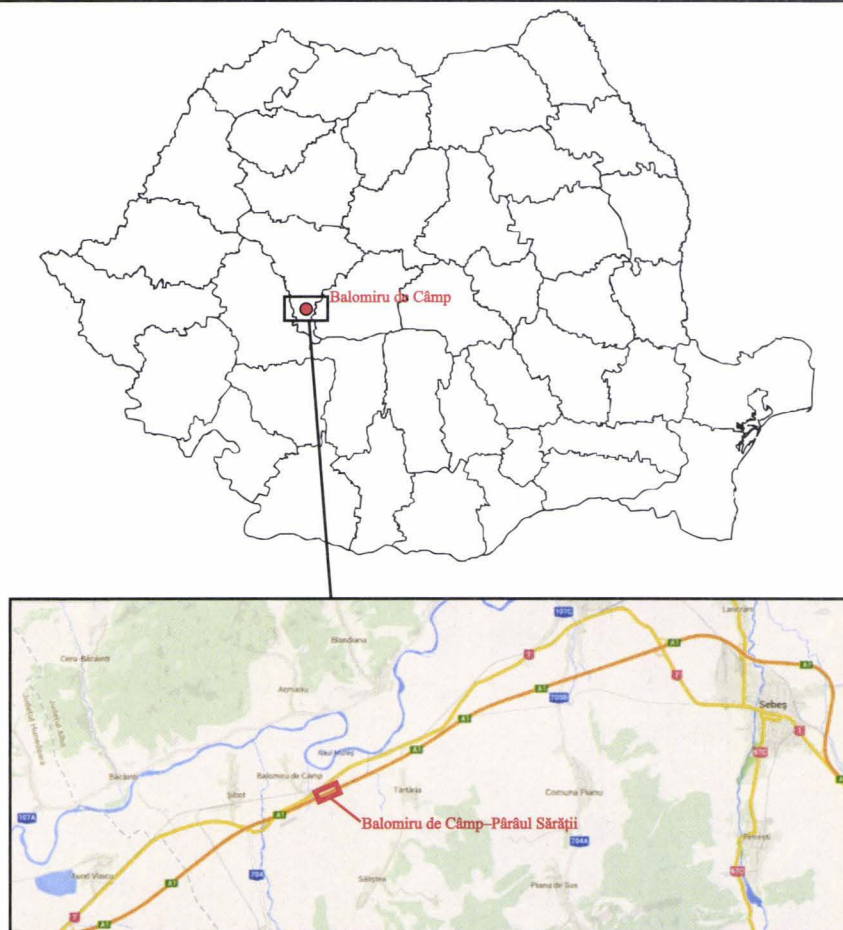
- Țânțăreanu 2010 E. Țânțăreanu, *Habitat medieval în sud-vestul Munteniei în sec. XIV–XVII. Temeiuri istorice și arheologice*, Alexandria, 2010
- Țiplic et alii 2004 I. M. Țiplic, S. Cociș, V. Voișian, Descoperii medievale timpurii la Cluj-Napoca str. V. Deleu, *Revista Bistriței*, XVIII, 2004, p. 195–208
- Vegas 1973 M. Vegas, *Cerámica común romana del mediterráneo occidental*, Barcelona, 1973
- Wikander 1993 Ö. Wikander, *Acquarossa. Vol. VI. The Roof Tiles, part 2: Typology and technical features*, Stockholm, 1993
- Williams 1989 C. Williams, *Anemurium. The Roman and Early Byzantine Pottery*, Toronto, 1989
- IDR III/3 *Inscripțiile Daciei Romane*, vol. III/3, D. M. Pippidi, Ion I. Rusu (ed.), București, 1984

LIST OF ILLUSTRATIONS

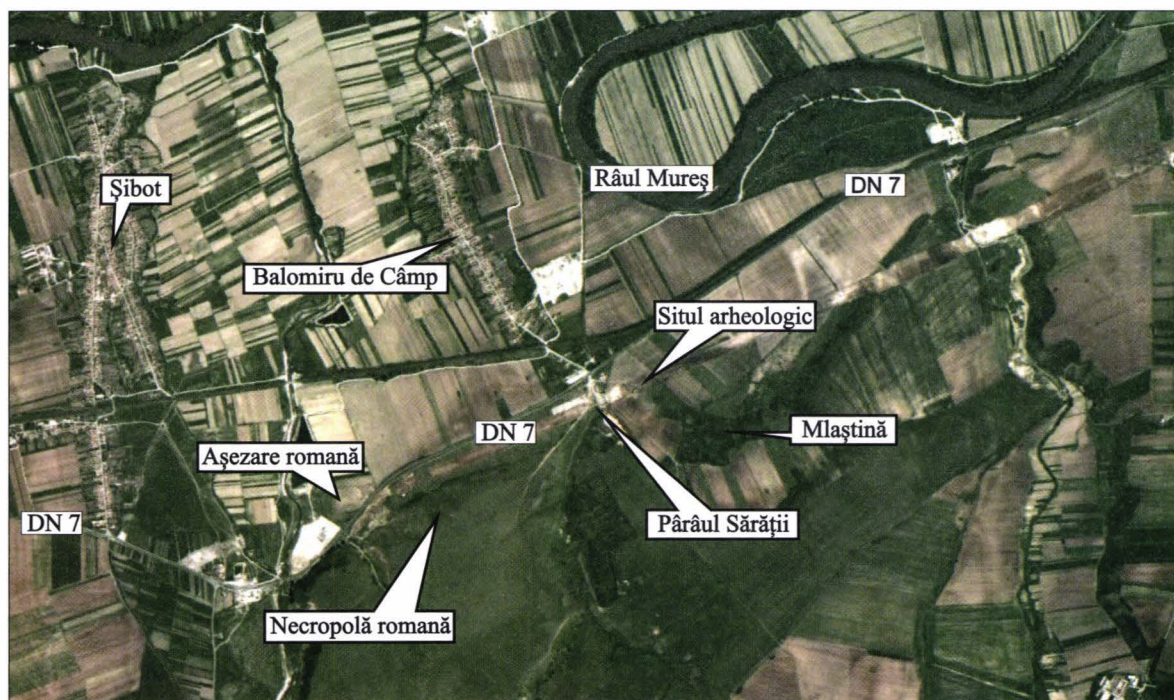
- Pl. I.** General position of Balomiru de Câmp archaeological site on the map of Romania: 1. General view (Google Maps); 2. Distribution of finds in the Șibot area (open source caption from Google Earth)
- Pl. II.** General plan of Balomiru de Câmp archaeological site overlapped on a satellite photograph (Google Earth)
- Pl. III.** Balomiru de Câmp–Pârâul Sărății. General plan of the research.
- Pl. IV.** 1. Trenches S 010 and S 015 – panoramic view; 2–3. Overview of the site
- Pl. V.** The roman age building: 1. North side view; 2. West side view
- Pl. VI.** 1. Complex no. 8 – kiln cross-section; 2. Complex no. 6 – kiln cross-section; 3. Complex no. 7 – cross-section
- Pl. VII.** 1. Complex no. 13 – cross-section; 2. Complex no. 16 – plan; 3. Complex no. 1 – cross-section
- Pl. VIII.** Main cross-section of the Section S 009 – north-east
- Pl. IX.** Plan of the roman building
- Pl. X.** 1. Complex no. 1 – plan and cross-section; 2. Complex no. 10 – plan and cross-section
- Pl. XI.** 1. Complex no. – cross-section; 2. Complex no. 4 – cross-section; 3. Complex no. 12 – cross-section
- Pl. XII.** Complex no. 6 – plan and cross-section
- Pl. XIII.** 1. Complex no. 7 – plan and cross-section; 2. Complex no. 11 – plan and cross-section
- Pl. XIV.** 1. Complex no. 13 – plan and cross-section; 2. Complex no. 8 – plan and cross-section
- Pl. XV.** Roman pottery
- Pl. XVI.** Medieval pottery. Clay cauldrons
- Pl. XVII.** Medieval pottery: 15–16. Bowls; 17–36. Pots
- Pl. XVIII.** Medieval pottery: 37–45. Pots; 46–48. Pot-covers
- Pl. XIX.** Roman tiles finds
- Pl. XX.** Iron finds: 53. Spear-head; 54. Arrow-head; 55. Spur; 56–57. Knives; 59–63. Nails

EMIL DUMITRAȘCU, ALEXANDRU RAȚIU, ALEXANDRA DOLEA
Muzeul Național de Istorie a României,
Secției de Arheologie Pre- și Protoistorică, Clasică și Medievală
emildumitrascuionut@gmail.com; sandu_ratiu@yahoo.com; alexandradolea@yahoo.com

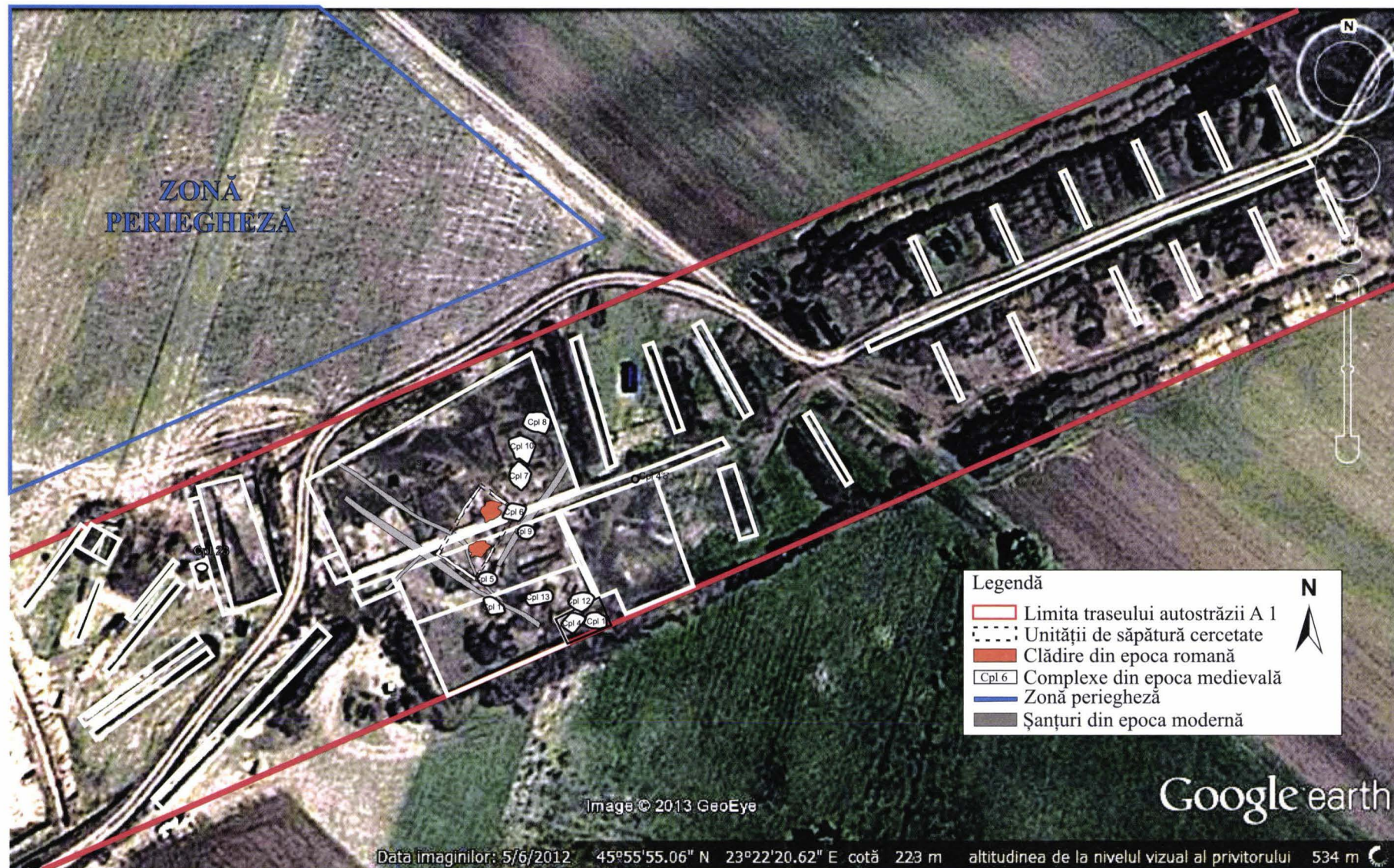
1.

2.

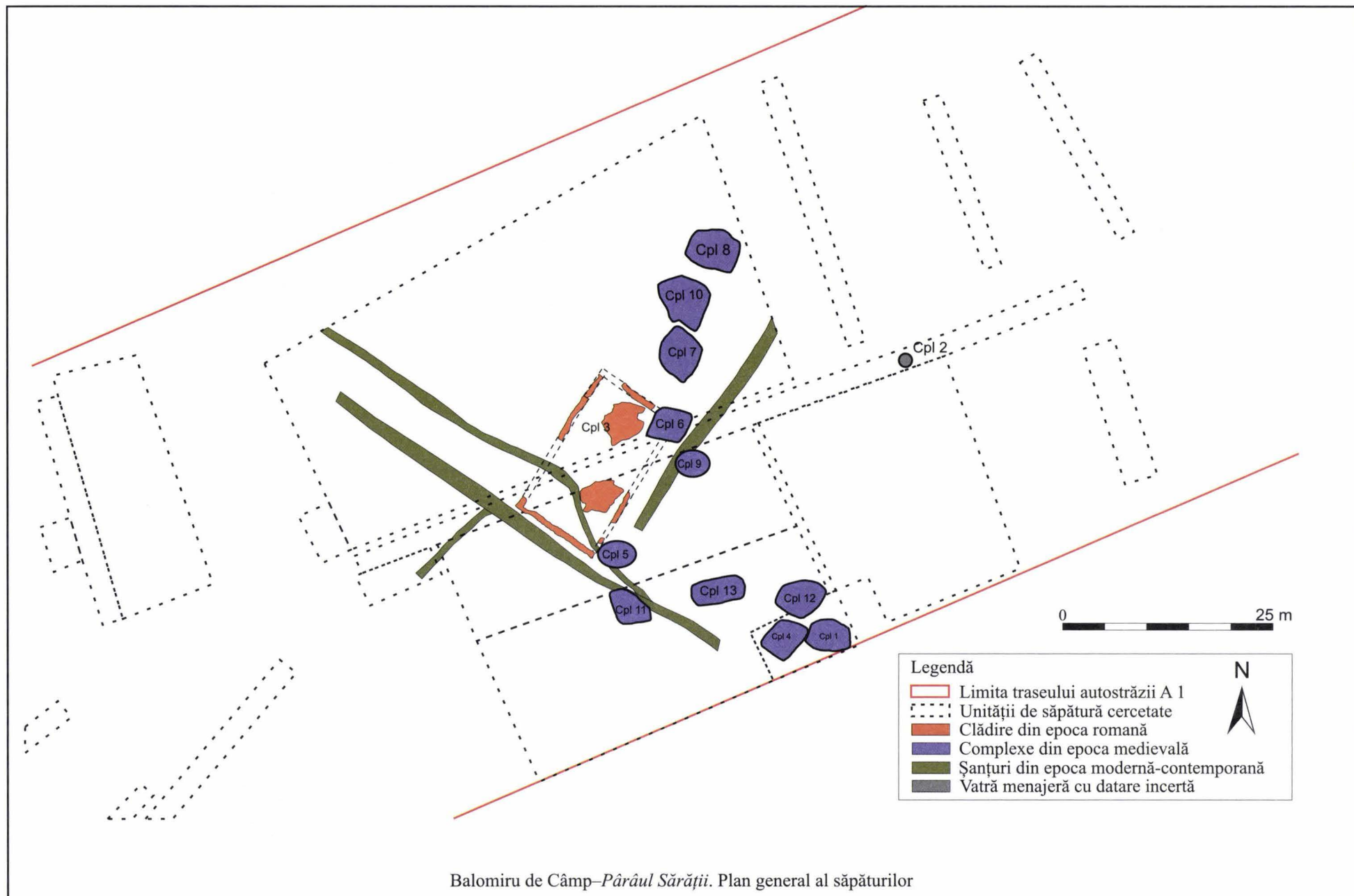
Localizarea pe harta României a sitului arheologic de la Balomiru de Câmp: **1.** Vedere generală (Google Maps); **2.** Detaliu (hărți opensource preluate de la Google Earth)

Planul general al cercetării arheologice de la Balomiru de Câmp suprapus pe o fotografie satelitară (foto Google Earth)

1.

2.

3.

1. S 010 și S 015 – vedere panoramică; 2–3. Vederi de ansamblu ale sitului

1.

2.

1. Cpl 4 – vedere dinspre N; 2. Cpl 3 – vedere dinspre V

1.

2.

3.

1. Cpl 9 – profil vatră; 2. Cpl 6 – profil vatră; 3. Cpl 7 – profil

1.

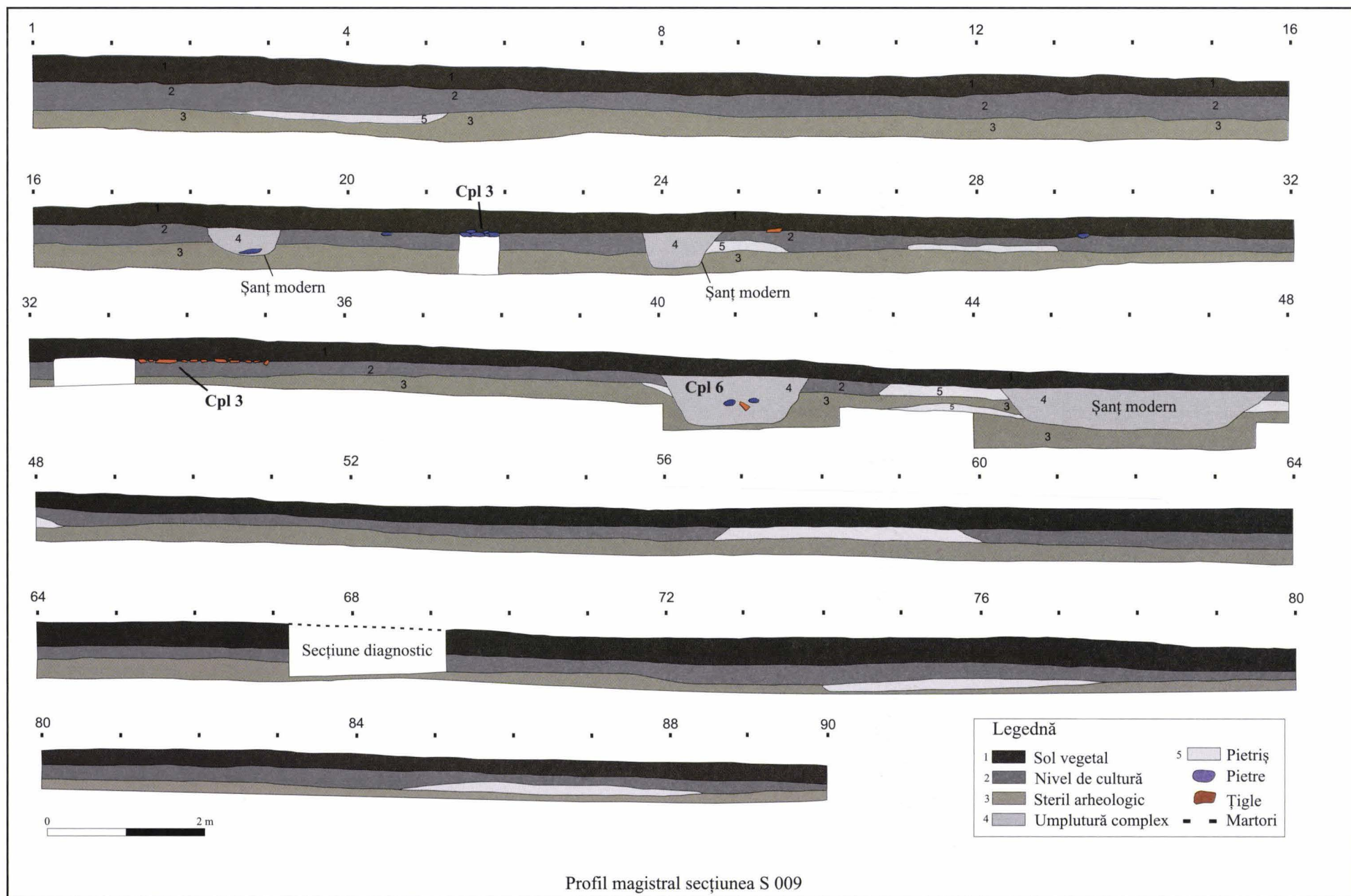
2.

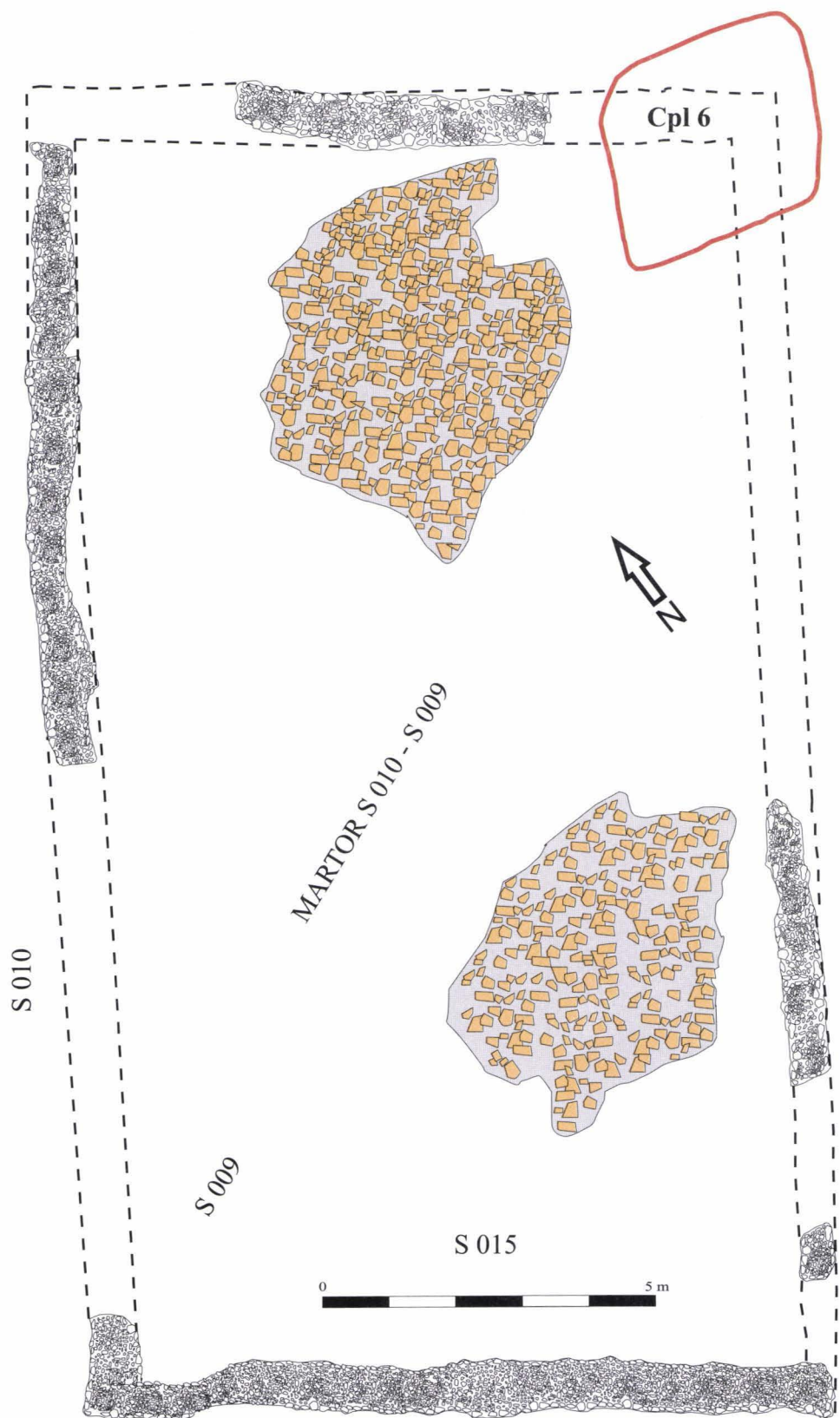

3.

1. Cpl 13 – profil; 2. Cpl 16 – plan; 3. Cpl 1 – profil

Legenda

Zid din piatră legată cu pământ

Fragmente de țigle (acoperiș prăbușit)

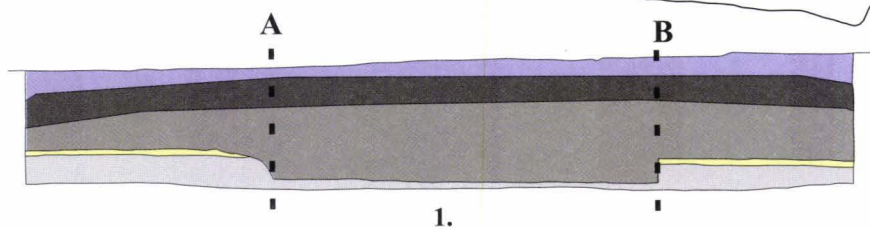
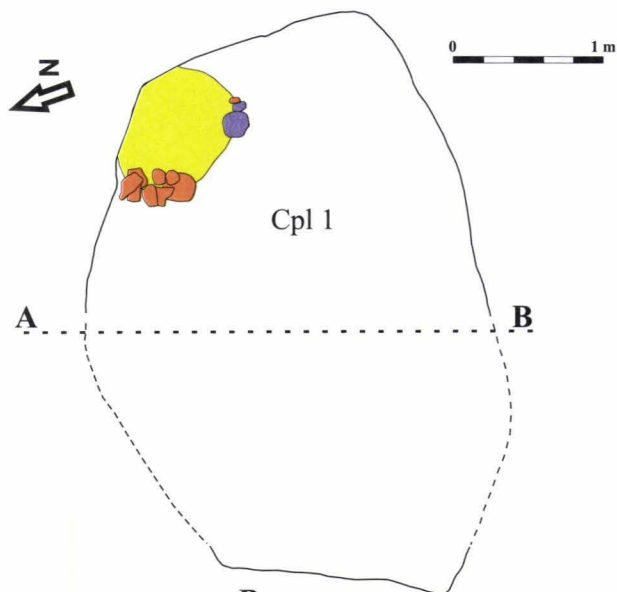
Locuință medievală – Cpl 6

Contur inițial (propunere) al clădirii

Planul clădirii din epoca romană

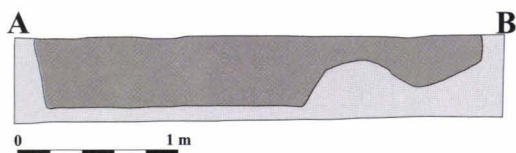
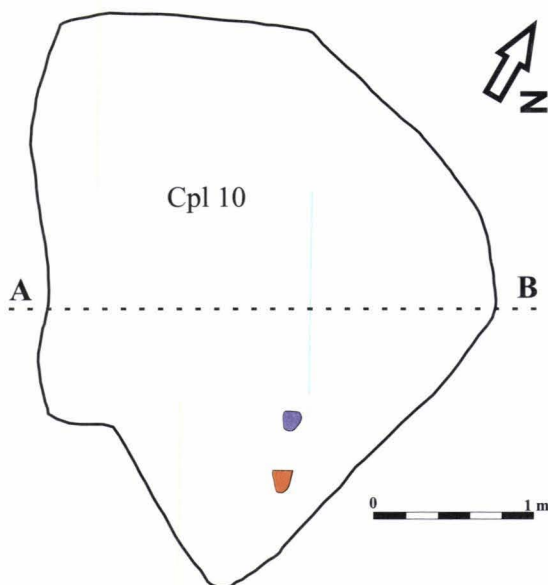
Legenda

- Strat vegetal
- Sediment brun-închis, cu material ceramic
- Umplutura locuinței
- Steril arheologic
- Cuptor menajer
- Peliculă de pietriș bogată în calcar
- Pietre
- Țiglă romană
- Axa de secționare

Legenda

- Umplutura locuinței
- Steril arheologic
- Pietre
- Țiglă romană
- Axa de secționare

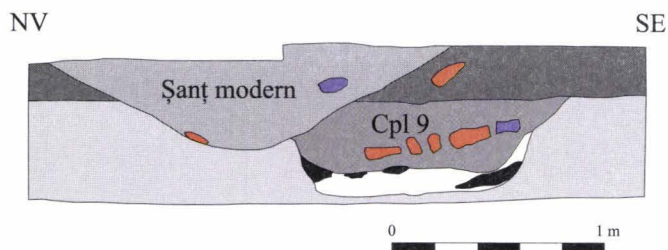

1. Cpl 1 – profil vatră; 2. Cpl 10 – plan și profil

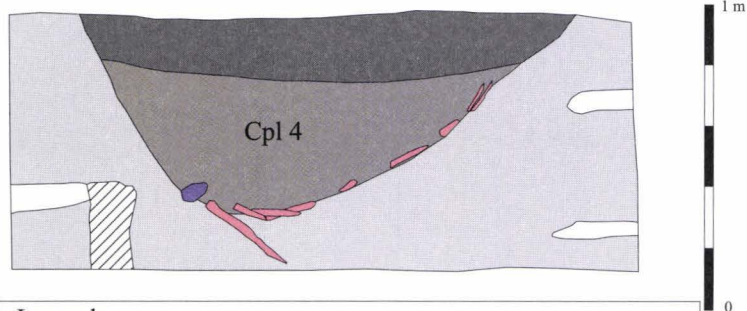

Legenda

- Sediment brun-închis, bogat în material ceramic
- Umplutură șanț modern
- Umplutura Cpl 9
- Steril arheologic
- Nivel de arsură bogat în cărbuni și cenușă
- Pietre
- Cărămidă romană

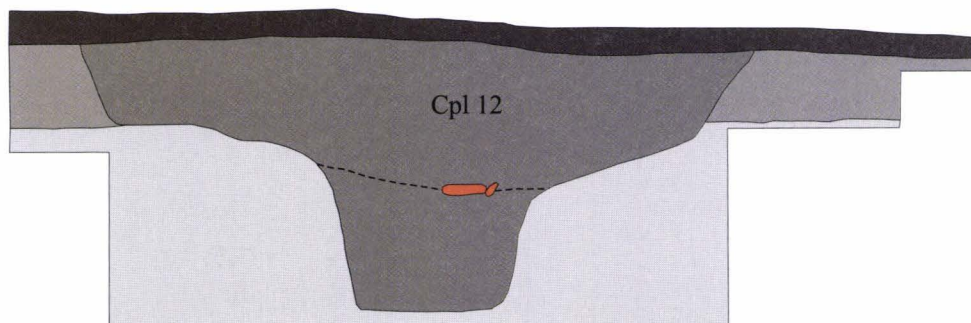
1.

Legenda

- Sediment brun-închis amestecat cu fragmente ceramice
- Sediment brun-negru amestecat cu fragmente ceramice
- Galerie de rozătoare
- Lentile de pietriș calcaros
- Steril arheologic
- Pietre
- Cărămidă romană (fragment *dolium*)

2.

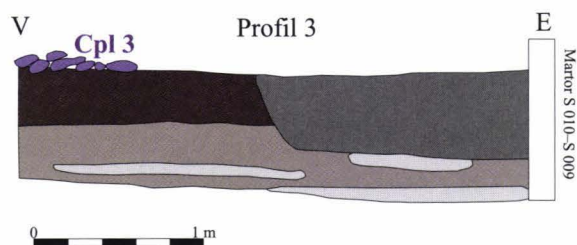
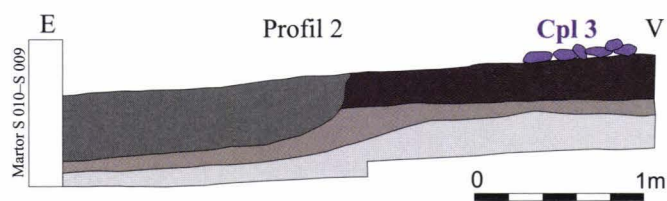
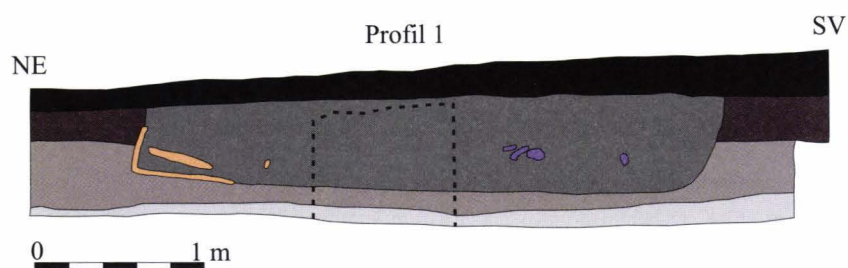
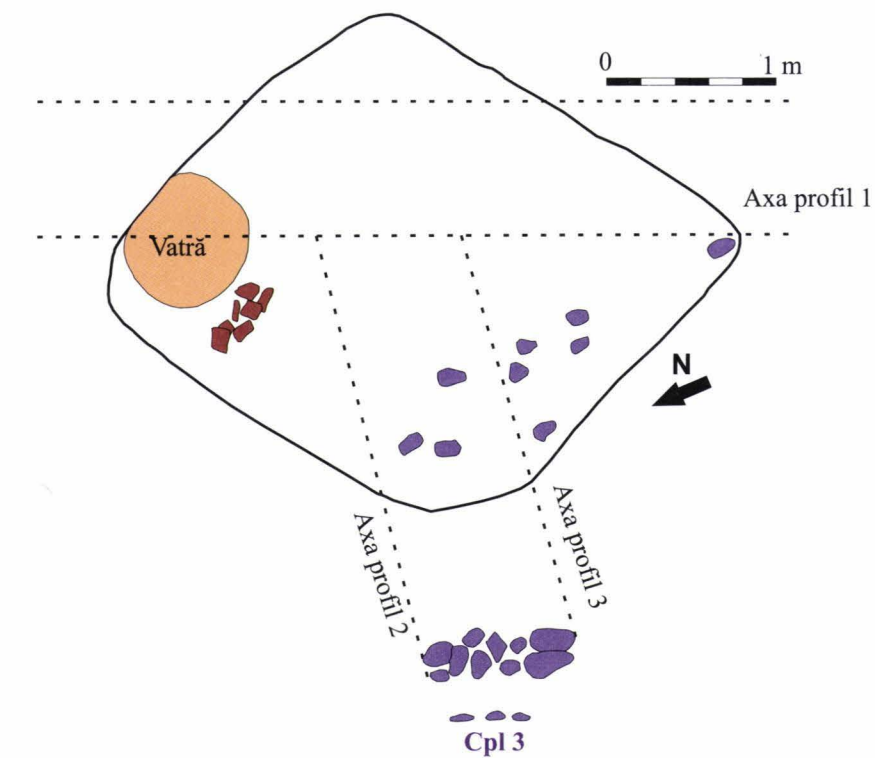

Legenda

- Sediment brun-închis, nivel de inundație
- Sediment brun-deschi, bogat în pigment ceramic și cărbune
- Sediment brun-negricos, bogat în pietre de dimensiuni mici și pigment ceramic
- Steril arheologic
- Cărămidă romană

3.

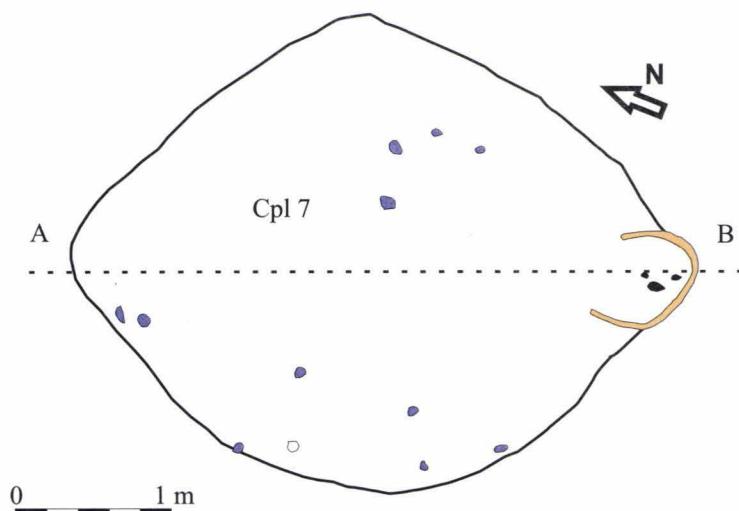
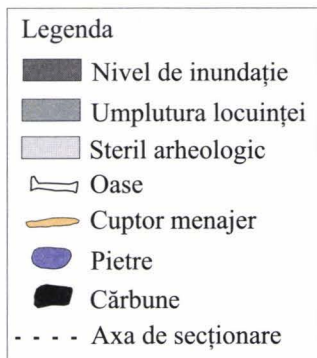
1. Cpl 9 – profil; 2. Cpl 4 – profil; 3. Cpl 12 – profil

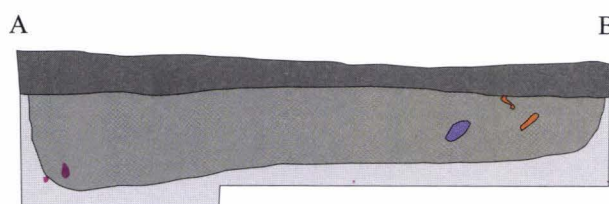
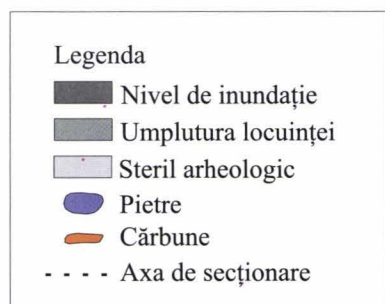
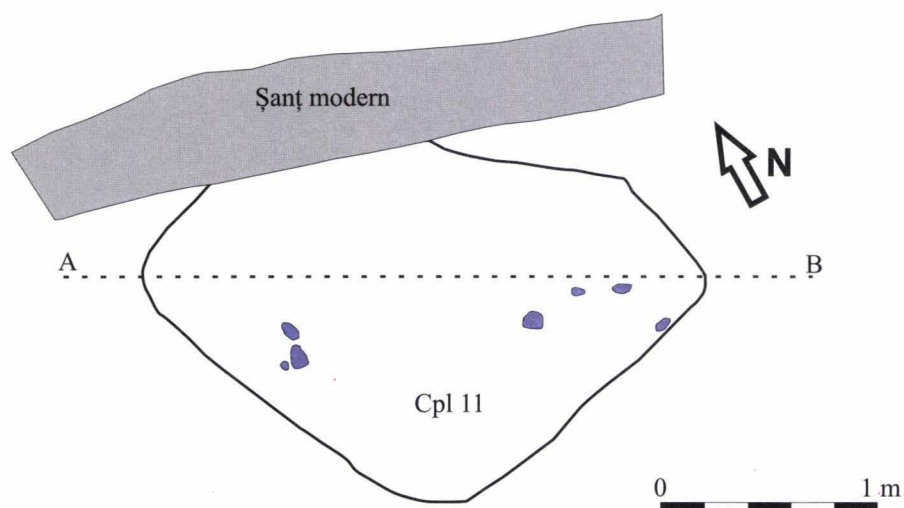
Legenda

- Strat vegetal
- Strat cu material roman
- Steril arheologic
- Umplutura locuinței
- Pietriș
- Cuptor menajer
- Pietre
- Martori - axe de desen

Cpl 6 – plan și profile

1.

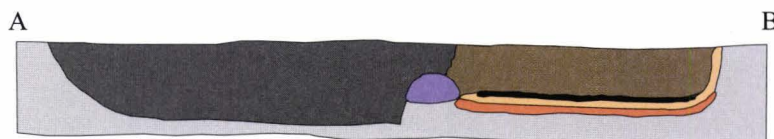
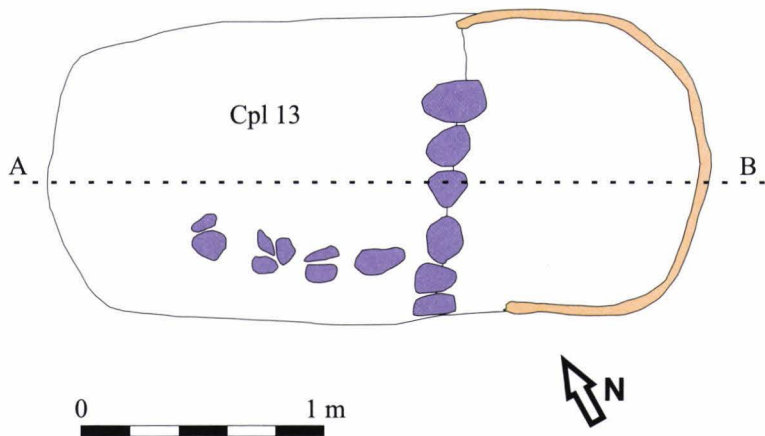

2.

1. Cpl 7 – plan și profil; 2. Cpl 11 – plan și profil

Legenda

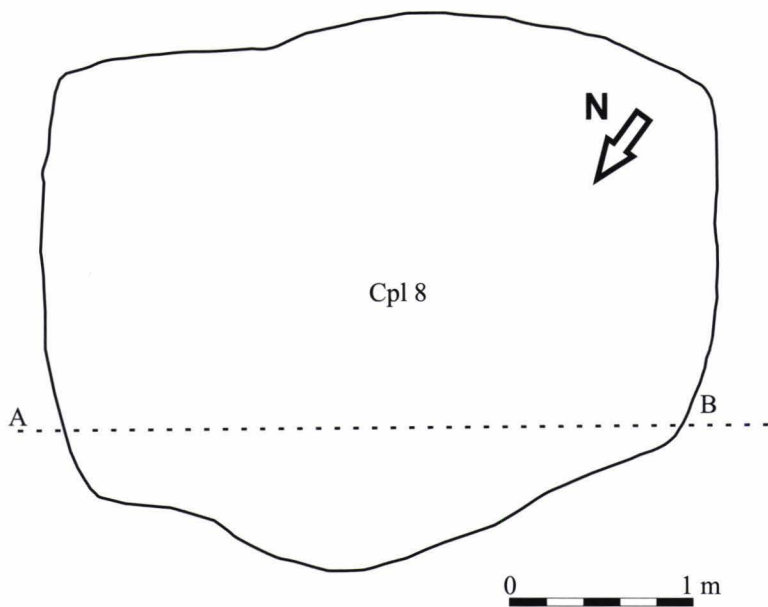
- Umplutura cuptorului
- Umplutura gropii
- Steril arheologic
- Pereții cuptorului
- Pământ ars
- Pietre
- Cărbune
- Axa de secționare

1.

Legenda

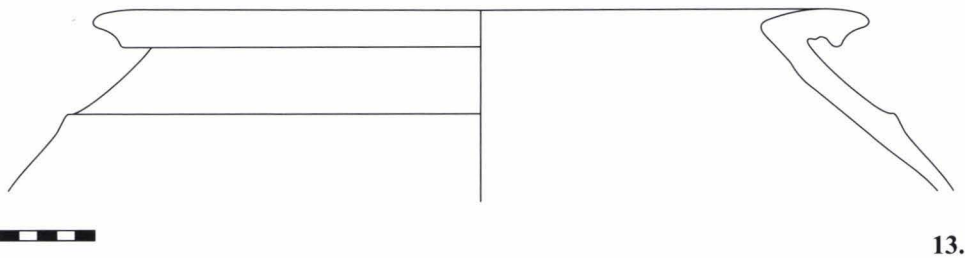
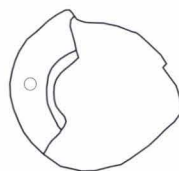
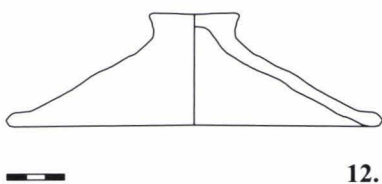
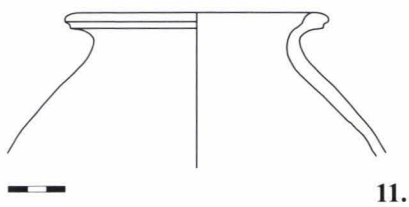
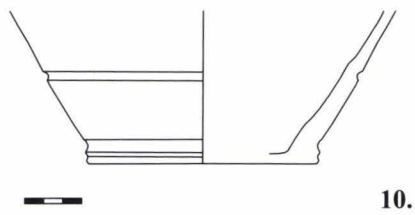
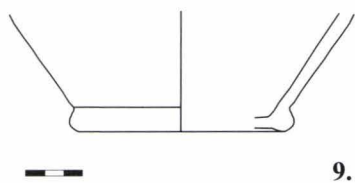
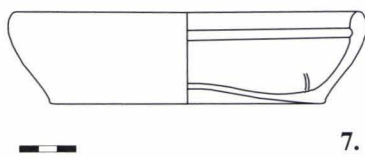
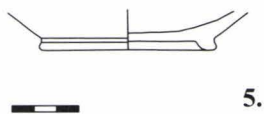
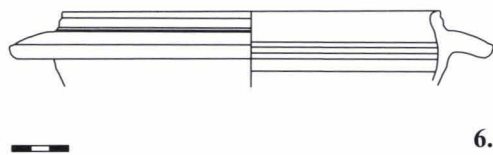
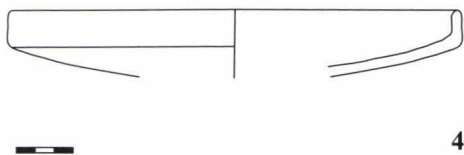
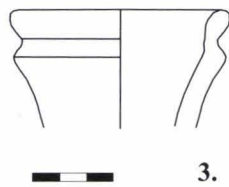
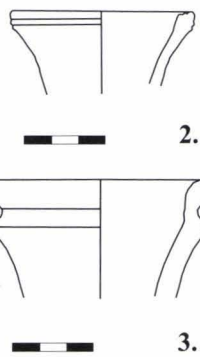
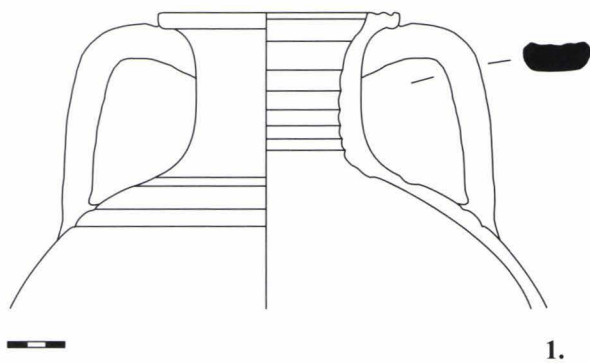
- Umplură locuință
- Steril arheologic
- Pietre
- Ceramică
- Axa de secționare

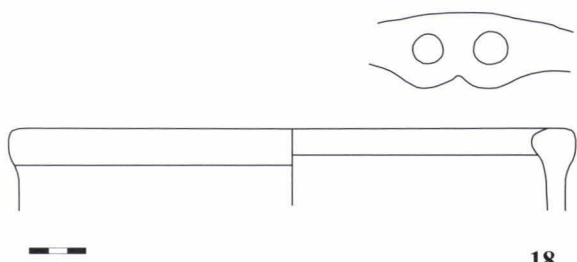
2.

1. Cpl 13 – plan și profil; 2. Cpl 8 – plan și profil

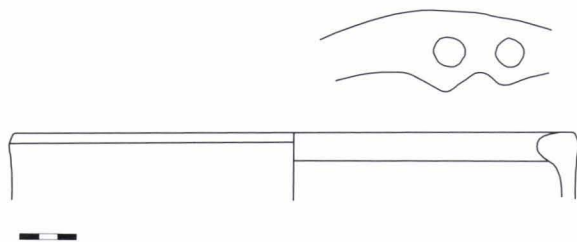

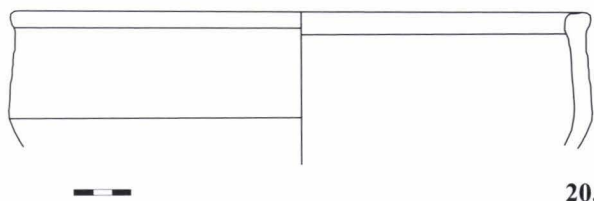
Ceramică romană

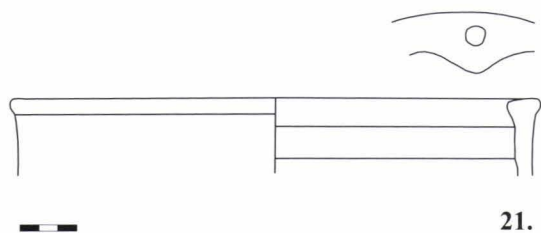
18.

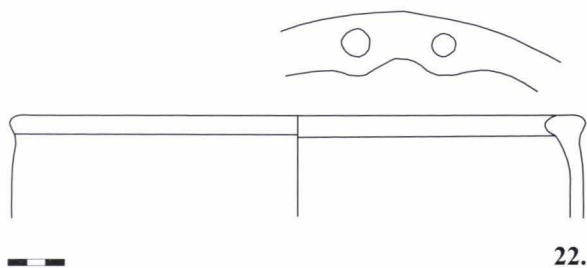
19.

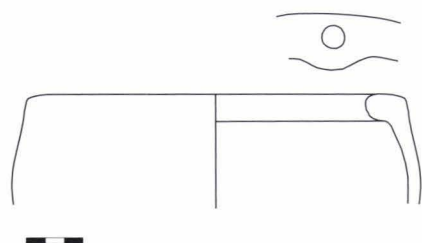
20.

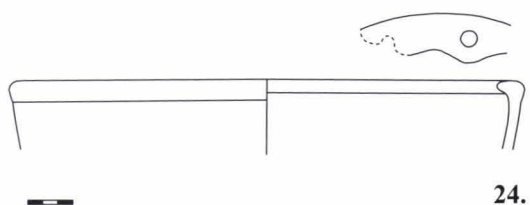
21.

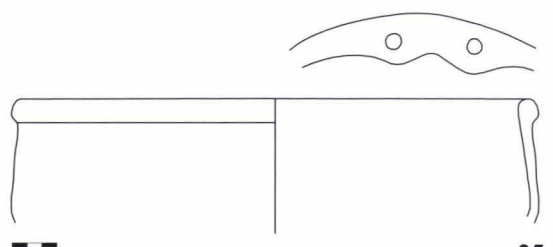
22.

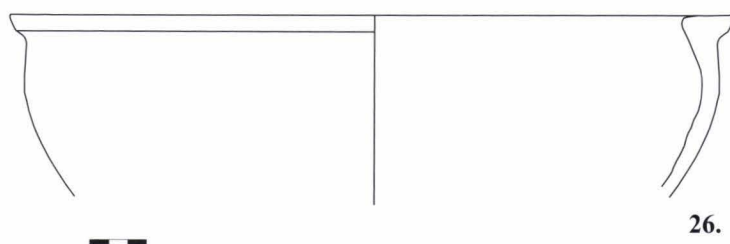
23.

24.

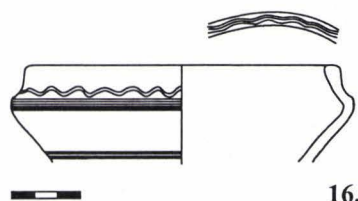

25.

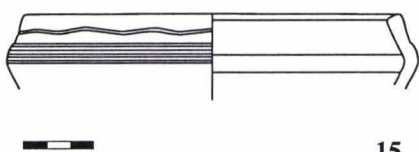

26.

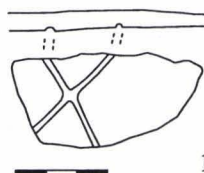
Ceramică medievală. Căldări de lut

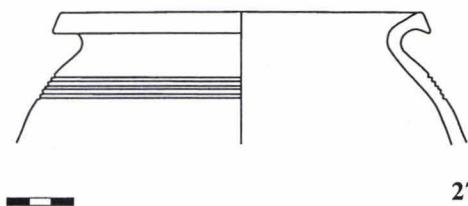
16.

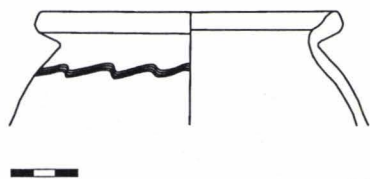
15.

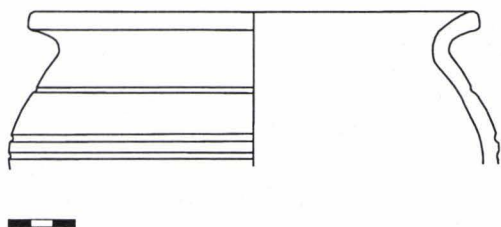
17.

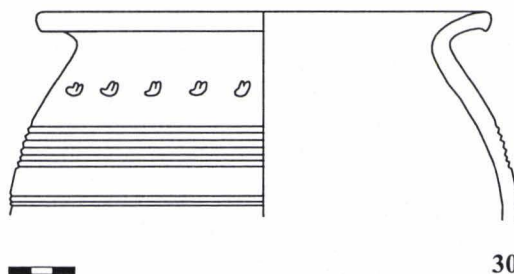
27.

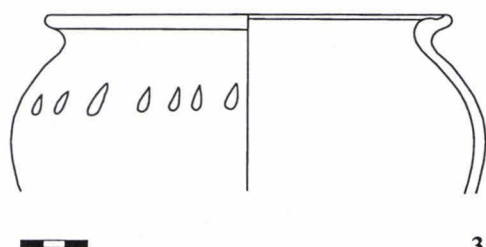
28.

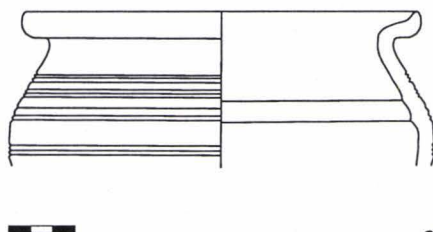
29.

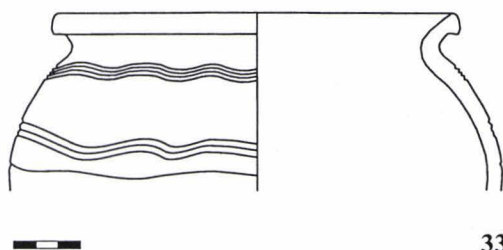
30.

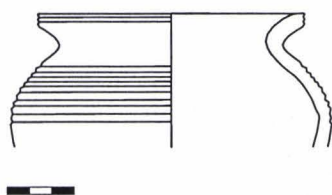
31.

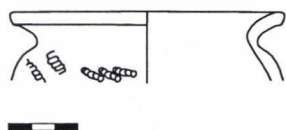
32.

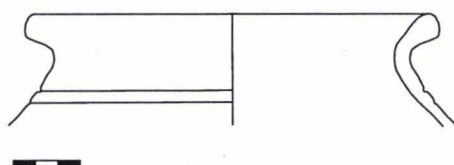
33.

34.

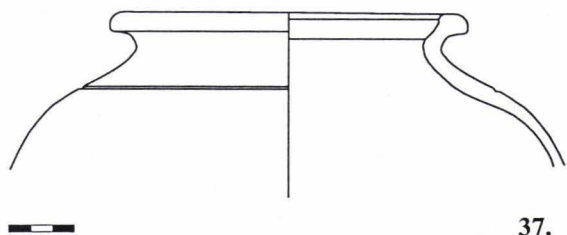

35.

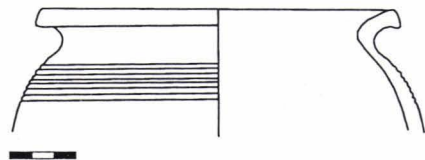

36.

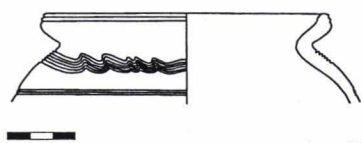
Ceramică medievală: 15–16. Străchini; 17–36. Oale

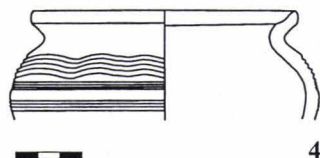
37.

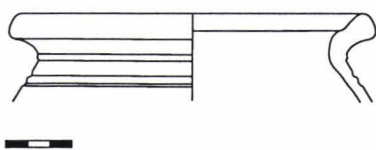
38.

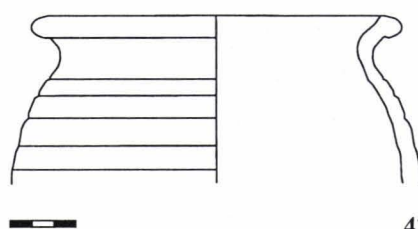
39.

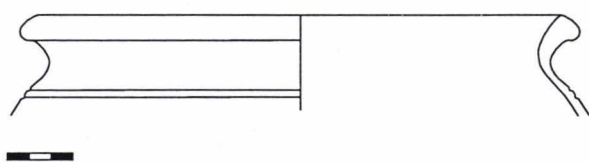
40.

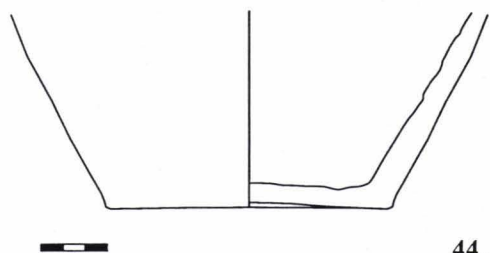
42.

43.

41.

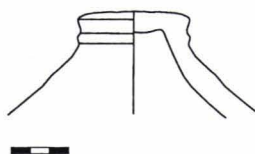
44.

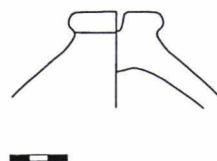
45.

46.

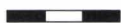
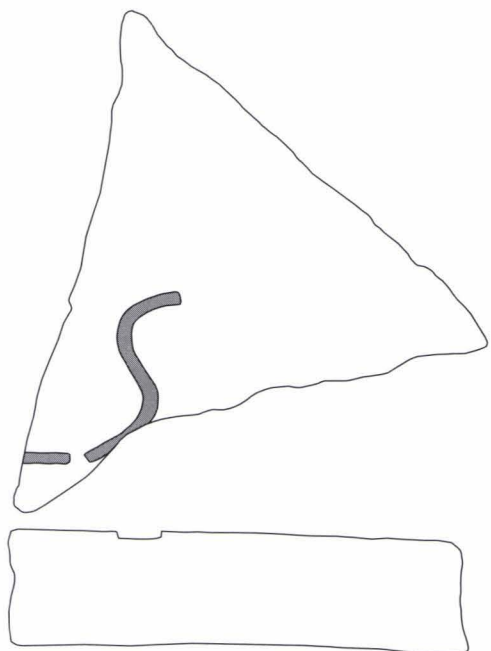

47.

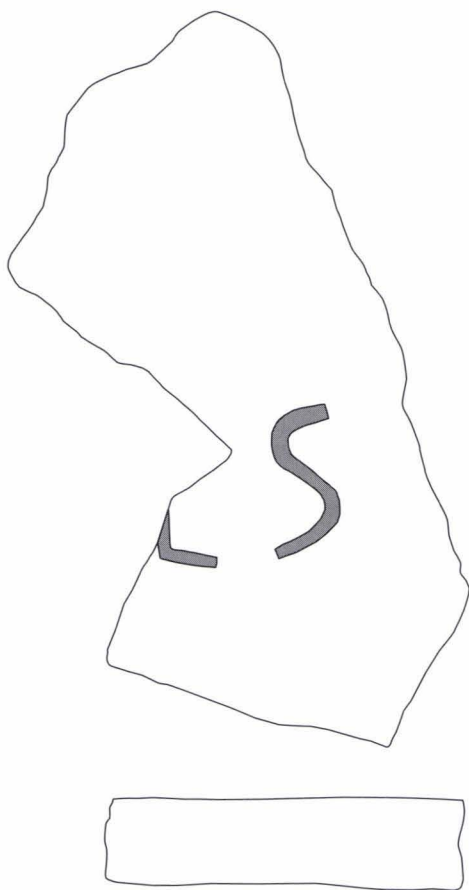

48.

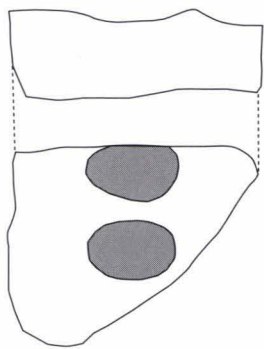
Ceramică medievală: 37–45. Oale; 46–48. Capace

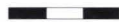
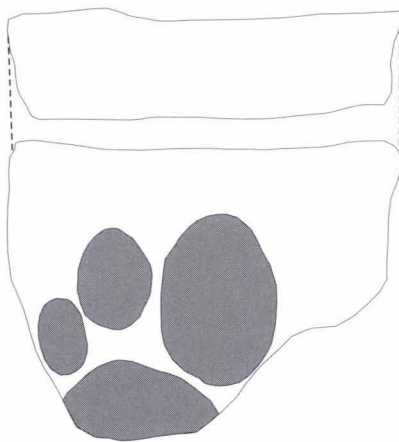
49.

50.

51.

52.

Material tegular roman

53.

55.

54.

56.

58.

57.

59.

60.

61.

62.

63.

Obiecte din fier: 53. Vârf de suliță; 54. Vârf de săgeată; 55. Pinten; 56–57. Cuțite; 59–63. Cuie